

Stipendije.info: uloga stipendija
u povećanju akademske mobilnosti

Zbornik radova

Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti

zbornik radova

SIC-Studentski informacijski centar u Zagrebu, 2005.

Nakladnik

SIC-Studentski informacijski
centar u Zagrebu
Preradovićeva 33/l,
10000 Zagreb
Telefon: (+385 1) 4817195
Fax: (+385 1) 4555150
E-mail: sic@sic.hr
Web: <http://www.sic.hr>

Glavni urednik

Ninoslav Šćukanec

Izvršni urednik

Thomas Farnell

Lektura/prijevod

Mirna Furdek

Martina Kado

Tisak

Bauer

Grafički dizajn

Shepooarts

Naklada

500

Zagreb, 2005.

Zbornik radova «Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademiske mobilnosti» financiran je kroz projekt «VIRTUS– Virtual academic service: Scholarships.info».

Izdavanje ovog zbornika je potpomogla Europska unija.

Projekt financira
Europska unija

Za sadržaj priručnika odgovoran je isključivo SIC - Studentski informacijski centar u Zagrebu te on nikako ne odražava stavove Europske unije.

Koordinator projekta
SIC – Studentski informacijski centar u Zagrebu

Sadržaj

Uvodna riječ urednika	01
I. Uloga informacijskih tehnologija u povećanju akademske mobilnosti	
• Stvaranje prvog virtualnog akademsko-informacijskog servisa u Hrvatskoj: www.stipendije.info	07
Ninoslav Šćukanec	
SIC - Studentski informacijski centar	
• E-learning i njegova primjena u Hrvatskoj	13
Petar Jandrić & Dragana Kupres	
CARNet - Hrvatska akademska i istraživačka mreža	
II. Akademska mobilnost i financiranje visokog obrazovanja	
• Akademска mobilност као чијвенник развоја društva: prema Europskom prostoru visokog obrazovanja	19
Nataša Jakominić Marot, Maša Šašinka & Darko Štefan	
Sveučilište u Rijeci, Ured za međunarodnu suradnju	
• Želje i razlozi studenata za uključenjem u programe akademске mobilnosti	23
Renata Relja & Antonio Dragun	
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu	
Institut «Ivo Pilar»-Centar Split	
• Stipendiranje: socijalna dimenzija studentske mobilnosti i poticanje izvrsnosti	31
Karin Doolan	
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu	
• Financiranje visokog obrazovanja u zapadnoj Europi: promjena paradigme	35
Danijela Dolenc	
• Prema analizi željenih dimenzija akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja	40
Vesna Kovač	
Udruga za razvoj visokoga školstva «Universitas»	

III. Osobna iskustva stipendista i akademска mobilnost

- **Uloga stipendija u razvoju akademskih sposobnosti studenata** 49
Ana Kapraljević
- **Iskustvo doktorata u Beču** 54
Jelena Đugum
- **Stipendija kao čimbenik koji doprinosi povećanju akademske mobilnosti** 58
Ivana Grgurev

IV. Primjeri programa stipendiranja u Republici Hrvatskoj

- **Vladin program postdiplomskih stipendija za europske studije: prijenos znanja za novu javnu upravu** 63
Tatjana Čorlija Milivojević
Ministarstvo vanjskih poslova i europskih inter- gracija
- **Stipendije i potpore Zaklade "prof. Zlata Bartl": ulaganje u visokoobrazovane mlade ljude** 72
Josip Nakić Alfirević & Matija Hlebar
Podravka d.d. - Zaklada «prof. Zlata Bartl»
- **Dvanaest godina stipendiranja darovitih učenika srednjih škola i studenata** 75
Jagoda Tonšić-Krema
Grad Rijeka, Odjel gradske uprave za odgoj i školstvo
- **Iskustvo prve zaklade u visokoškolskom obrazovanju Republike Hrvatske** 79
Višnja Gaurina Srček & Zlatko Kniewald
Biotehnička zaklada Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Dodatak

- **O Studentskom informacijskom centru u Zagrebu (SIC)** 85

Uvodna riječ urednika

SIC - Studentski informacijski centar u Zagrebu je u okviru projekta "VIRTUS – Virtual Academic Information Service: Scholarships.info" tiskao ovaj zbornik radova, "Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti". Temeljni cilj projekta jest promicati važnost stipendija kao čimbenika koji doprinosi povećanju akademske mobilnosti i demokratizaciji visokog obrazovanja. U skladu s ovim ciljem, glavni rezultat navedenog projekta jest uspostavljanje jedinstvenog informacijskog servisa u vidu nacionalnog internetskog portala www.stipendije.info koji će na jednom mjestu sadržavati informacije o programima stipendiranja dostupnima hrvatskim građanima.

Glavni cilj ovog zbornika radova jest promoviranje važnosti stipendija kao čimbenika koji doprinosi povećanju akademske mobilnosti i demokratizaciji visokog obrazovanja. Omogućavajući financiranje visokog obrazovanja, stipendije otvaraju pristup visokom obrazovanju svima prema sposobnostima pridonoseći na taj način poštivanju ljudskog prava na visoko obrazovanje. Istovremeno, stipendije otvaraju put pokretljivosti kako studenata, tako i istraživača te nastavnoga kadra unutar europskog prostora visokog obrazovanja i šire.

Ovaj zbornik radova je prva publikacija u Hrvatskoj koja problematizira ulogu stipendija u širem društvenom kontekstu. Zbornik će se distribuirati relevantnim institucijama koje se bave visokim obrazovanjem u Hrvatskoj, a tiskan je na hrvatskom jeziku u 500 primjeraka.

Teme koje su pokrivene u ovom zborniku uključuju sljedeće:

- važnost i uloga akademske mobilnosti u širem društvenom kontekstu
- stipendije kao čimbenik koji otvara pristup visokom obrazovanju i na taj način doprinosi njegovoј demokratizaciji
- uloga sveučilišta, vladinog, nevladinog i privatnog sektora u povećanju akademske mobilnosti

Autor:

Thomas Farnell

Izvršni urednik zbornika
SIC-Studentski informacijski
centar

- uloga informacijskih tehnologija u visokom obrazovanju te u povećanju akademske mobilnosti

Kao što ćete vidjeti, u izradi ovog zbornika opredijelili smo se za otvoren pristup temi, prikupljajući širok raspon tekstova od predstavnika različitih sektora društva. Autori uključuju predstavnike javnog sektora (Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija, CARNet - Hrvatska akademска i istraživačка mreža, Grad Rijeka), privatnog sektora (Podravka – Zaklada "prof. Zlata Bartl"), hrvatskih sveučilišta (Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Splitu, Biotehnička zaklada Sveučilišta u Zagrebu), civilnog sektora (Universitas, SIC - Studentski informacijski centar), kao i pojedinačne stručnjake iz područja visokog obrazovanja te bivše stipendiste.

Raznoliki profili autora omogućili su nam da stvorimo publikaciju koja spaja mnoštvo različitih stilova i pristupa. Tekstovi u njoj uključuju stručne članke, osobne osvrte bivših stipendista i informativne tekstove o mogućnostima stipendiranja koje nude hrvatske ustanove.

Tekstovi su prikupljeni pozivom na predaju radova koji je SIC objavio u srpnju 2005. godine, istovremeno s pozivom na konferenciju "Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti" koja je održana na Sveučilištu J.J. Strossmayera u Osijeku 29. i 30. rujna 2005.

Struktura zbornika radova

U uvodnim poglavljima pronaći ćete detaljnije informacije o Studentskom informacijskom centru u Zagrebu (SIC) koji je izdao ovaj priručnik u sklopu projekta "VIRTUS – Virtualni akademski informacijski servis: Stipendije.info".

Prvo se poglavje odnosi na korištenje informacijskih tehnologija u visokom obrazovanju. Kako je osnova projekta "VIRTUS" bilo stvaranje nacionalnog internetskog portala www.stipendije.info, ovo će poglavje detaljnije objasniti razloge stvaranja internetskog portala i pokazati kako informacijske tehnologije mogu pomoći akademskoj

zajednici: ponajprije kao izvor pouzdanih informacija o programima obrazovanja i profesionalnog usavršavanja, ali i kroz povećavanje mogućnosti pristupa obrazovanju razvojem e-learninga.

Drugo poglavlje donosi članke profesionalaca i stručnjaka s područja visokog obrazovanja posvećene široj društvenoj važnosti akademske mobilnosti, kao i ulozi stipendija u promicanju akademske mobilnosti. U ovom čemu poglavlju govoriti i o sustavu financiranja visokog obrazovanja.

Treće poglavlje čine tri teksta bivših stipendista u kojima oni iznose svoja iskustva stečena tijekom sudjelovanja u programima stipendirana.

U četvrtom, ujedno i posljednjem poglavlju, predstavnici odabranih hrvatskih institucija daju pregled svojih programa stipendirana, ilustrirajući pritom šire značenje tih programa u kontekstu pristupanja Europskoj uniji te zahtjeva koje postavlja tržišna ekonomija i lokalne zajednice.

Nadamo se da će ovaj Zbornik potaknuti bolje razumijevanje važnosti akademske mobilnosti u širem društvenom kontekstu, kao i ključne uloge koju stipendije igraju u njenom povećanju. Vjerujemo da će to razumijevanje unaprijediti potporu programima stipendirana i inicijativama usmjerenima na promicanje mobilnosti u hrvatskoj akademskoj zajednici od strane javnog, privatnog i civilnog sektora.

poglavlje I.

Uloga informacijskih tehnologija u povećanju akademske mobilnosti

Stvaranje prvog virtualnog akademsko-informacijskog servisa u Hrvatskoj: www.stipendije.info

Autor:
Ninoslav Šćukanec
SIC - Studentski
informacijski centar

U listopadu 2004. SIC – Studentski informacijski centar krenuo je s provođenjem projekta "VIRTUS – Virtualni akademsko-informacijski servis: Stipendije.info" ("VIRTUS – Virtual Academic Information Service: Scholarships.info"), financiranog kroz TEMPUS SCM program Europske komisije. Temeljni je cilj projekta "VIRTUS" promicati važnost stipendija kao čimbenika koji doprinosi povećanju akademске mobilnosti i demokratizaciji visokog obrazovanja.

U skladu s temeljnim ciljem, glavni rezultat projekta jest uspostavljanje jedinstvenog informacijskog servisa u vidu nacionalnog internetskog portala www.stipendije.info koji će na jednom mjestu sadržavati informacije o programima stipendiranja dostupnima hrvatskim građanima. Drugi veliki rezultat projekta "VIRTUS" je održavanje međunarodne konferencije "Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademске mobilnosti" ("Scholarships.info: The Role of Scholarships in Raising Academic Mobility"), koja se održala u Osijeku 29. i 30. rujna 2005.

Partneri na projektu "VIRTUS" su hrvatska sveučilišta (Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Dubrovniku, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Splitu, Sveučilište u Zadru), Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija Republike Hrvatske te europske partnerske institucije (CNOUS - Centre National des Oeuvres Universitaires et Scolaires, Francuska; Politecnico di Milano, Italija; Technische Universität Dresden, Njemačka).

Namjera je ovoga teksta ukratko opisati probleme u visokom obrazovanju koje projekt VIRTUS nastoji ukloniti. Objasnit ćemo značaj informacijskih tehnologija u promicanju i povećanju akademске mobilnosti u hrvatskoj akademskoj zajednici.

1. Opis problema

Među obvezama koje su preuzele zemlje potpisnice Bolonjske deklaracije svakako je i promicanje i poticanje akademske mobilnosti u Europi. Hrvatska je potpisivanjem deklaracije također preuzela ovaj cilj i uvrstila ga u svoje strateške dokumente vezane uz visoko obrazovanje, kakav je i "Hrvatska u 21. stoljeću: bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju"¹. Mobilnost je jedan od osnovnih preduvjeta za ostvarenje glavnoga cilja Bolonjskoga procesa – stvaranja zajedničkog europskog prostora visokog obrazovanja (European Higher Education Area).

Mobilnost hrvatskih studenata i nastavičkoga kadra trenutno je vrlo niska. Unatoč uspostavljenim bilateralnim sporazumima s obrazovnim institucijama u drugim zemljama, međunarodna, odnosno europska, dimenzija hrvatskog visokog obrazovanja trenutno nije dovoljno izražena. Usprkos svome statusu zemlje kandidatkinje za punopravno članstvo u Europskoj uniji, Hrvatska još uvjek ne sudjeluje u EU-programima mobilnosti LEONARDO i SOCRATES (koji će uskoro postati dio programa "Integriranoga cjeloživotnog učenja"/ Integrated Lifelong Learning programme). Hrvatsko je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa prepoznalo nesudjelovanje Hrvatske u navedenim programima zajednice kao problem i prepreku razvoju akademske mobilnosti u Hrvatskoj¹.

Nedostatna mobilnost dovodi do izolacije hrvatskih institucija visokoga obrazovanja, što pak koči potpun razvoj potencijala hrvatskih studenata i nastavnoga kadra, a istovremeno negativno utječe na reformu i inovacije u hrvatskim institucijama visokoga obrazovanja te na razvoj drugih društvenih sektora. Zbog navedenih smo se razloga u SIC-u odlučili posvetiti promicanju akademske mobilnosti u Hrvatskoj kroz projekt "VIRTUS – Virtualni akademsko-informacijski servis: Stipendije.info". Projekt pridonosi rješavanju tri strukturalna problema u hrvatskome visokome obrazovanju:

Prvo, institucije visokoga obrazovanja u Hrvatskoj do sada nisu uspostavile zadovoljavajuću strukturu za prikupljanje i diseminaciju informacija. Ova strukturalna praznina ima

dvije negativne posljedice. Prva od njih je nedovoljna iskorištenost postojećih programa poticanja mobilnosti uspostavljenih kroz programe stipendiranja. Druga uključuje nedovoljnu iskorištenost dostupnih resursa, udvostručavanje posla i neadekvatan pristup informacija uslijed nedovoljne sustavne povezanosti institucija u visokome obrazovanju. Naposlijetku, kako bi se osiguralo učinkovito prikupljanje i diseminacija informacija, stručnjake u visokome obrazovanju treba sustavno educirati u pogledu vještina korištenja informacijskih tehnologija.

Drugi strukturalni problem jest nedovoljna razina suradnje između sveučilišta i njihovih neposrednih lokalnih zajednica: vladinog, nevladinog i privatnog sektora. Jedna je od obaveza sveučilišta razvijati suradnju s drugim sektorima. Nedostatak međusektorske suradnje pak onemoguće sveučilištima da u potpunosti služe potrebama svoje zajednice. Primjer problema koje uzrokuje nedovoljna razina međusektorske suradnje u visokome obrazovanju je svakako i činjenica da velik broj upisnih kvota i akademskih programa ne odgovara socijalnim, kulturnim i tržišnim potrebama našega društva. Međusektorska je suradnja isto tako jedan od preduvjeta za omogućavanje zapošljivosti hrvatskih studenata i istraživača unutar europskoga prostora visokog obrazovanja, što je jedan od ciljeva Bolonjskoga procesa. Kako bi se stvorila podloga za uspješnu međusektorskiju suradnju, prije svega je potrebno uspostaviti zajedničku platformu za razmjenu informacija.

Treći problem kojim se bavi ovaj projekt jest nedovoljna razina suradnje među hrvatskim sveučilištima, kao i njihove suradnje sa međunarodnim institucijama u visokome obrazovanju. Nedovoljno razvijena kultura povezivanja onemoguće slobodan protok informacija i prijenos znanja i vještina. Sustav hrvatskih sveučilišta trebao bi njegovati razvoj nacionalnih i međunarodnih komunikacijskih i informacijskih mreža.

2. Stvaranje internetskog portala www.stipendije.info i konferencija "Stipendije.info: Uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti".

Portal www.stipendije.info predstavlja prvi hrvatski internetski portal posvećen stipendijama koje su dostupne hrvatskim građanima za studij u Hrvatskoj i u inozemstvu. Osim natječaja za programe stipendiranja, portal sadržava i niz korisnih informacija i resursa koji mogu pomoći u pretraživanju programa stipendiranja te pridonijeti uspješnjem prijavljivanju za pojedine programe. Portal će sadržavati popis otvorenih natječaja za stipendije, arhivu starih natječaja za programe stipendiranja, iskustva stipendista, informacije i resurse potrebne u procesu prijave za pojedine stipendije, korisne internetske linkove te interaktivne elemente kao što su forum i chat.

Portal www.stipendije.info namijenjen je svim hrvatskim građanima koje zanimaju programi stipendiranja za sve studijske razine, kako u Hrvatskoj, tako i u inozemstvu. Također je zamišljen kao koristan servis za institucije u Hrvatskoj i inozemstvu koje se na bilo koji način bave visokim obrazovanjem, a posebice programima stipendiranja.

Važnost uspostave internetskoga portala o stipendijama jest u tome što stipendije potiču mobilnost studenata, istraživača i nastavnoga kadra unutar europskog prostora visokog obrazovanja i šire, te što stipendije otvaraju pristup visokom obrazovanju svakome prema sposobnostima i na taj način čine visoko obrazovanje demokratičnijim. Značaj samoga portala www.stipendije.info jest u tome što omogućuje pristup informacijama o programima stipendiranja većem broju ljudi, veću iskorištenost i transparentnost stipendijskih programa, a nadamo se da će naposljeku i doprinijeti povećanju akademske mobilnosti i demokratizaciji visokog obrazovanja u Hrvatskoj².

Virtualni akademsko-informacijski servis www.stipendije.info tretira tri navedena problema u hrvatskome visokome obrazovanju na sljedeće načine:

Kako u Hrvatskoj ne postoji zadovoljavajuća struktura za prikupljanje i diseminaciju informacija, korištenje informacijskih tehnologija, posebice internetskoga servisa, omogućava otvoren i jednak pristup informacijama neovisno o geografskoj lokaciji korisnika. Internetski informacijski servis zamišljen je kao nezaobilazan resurs u diseminaciji informacija, kako za hrvatsku akademsku zajednicu i stručnjake u obrazovanju, tako i za akademsko-savjetodavne službe pri sveučilištima i drugim institucijama u obrazovanju.

U pogledu nedovoljne razine suradnje među hrvatskim sveučilištima te njihove suradnje sa međunarodnim institucijama u obrazovanju, centralizirani internetski portal kao što je www.stipendije.info može poslužiti kao jedinstveno središnje mjesto okupljanja informacija o svim institucijama u Hrvatskoj koje dodjeljuju stipendije, sprečavajući tako udvostručavanje posla te povećavajući razinu učinkovitosti i kvalitete usluge za sve korisnike.

Napokon, u pogledu nedovoljne razine suradnje između sveučilišta i njihovih neposrednih lokalnih zajednica, jedna od uloga internetskoga portala www.stipendije.info bit će i objavljivanje informacija iz svih sektora, uključujući vladine, nevladine i privatne institucije i organizacije. Time će portal pridonijeti povezivanju između navedenih sektora i poticati nove oblike suradnje.

Uz sam internetski portal, učinkovitosti tretiranja tri navedena problema u visokome obrazovanju doprinositi će i međunarodna konferencija organizirana u sklopu projekta "VIRTUS", pod nazivom "Stipendije.info: uloga stipendija u povećanju akademske mobilnosti". Konferencija je održana 29. i 30. rujna 2005. na Sveučilištu J.J. Strossmayera u Osijeku, a njezini su osnovni ciljevi bili sljedeći:

1. predstavljanje i promocija internetskog portala www.stipendije.info.
2. profesionalno usavršavanje za stručnjake u visokom obrazovanju u pogledu korištenja informacijskih tehnologija u obrazovanju i obrazovnom savjetovanju.
3. promicanje važnosti uključivanja svih sektora te

međusektorske suradnje u stvaranju i provođenju programa stipendiranja.

Među sudionicima konferencije bili su predstavnici hrvatskih sveučilišta i hrvatske akademske zajednice, kao i predstavnici vladinog, nevladinog i privatnog sektora. Konferencija je stoga poslužila kao odskočna daska za uspostavljanje međusektorske i međunarodne suradnje u visokom obrazovanju. Kroz konferencijske radionice i prezentacije sudionici su pobliže upoznali portal www.stipendije.info, te se naučili koristiti portalom kao i dodatnim informacijskim tehnologijama.

*

U kontekstu rastuće važnosti informacijskih tehnologija u svim sferama društva, veliki su potencijali i mogućnosti njihove primjene u području visokog školstva u smislu razvoja ključnih resursa za diseminaciju informacija i jačanje suradnje unutar akademske zajednice. Nadamo se da smo uspostavom virtualnoga akademskog informacijskog servisa www.stipendije.info u sklopu projekta "VIR-TUS" stvorili koristan i pouzdan alat, kako za cijelokupnu hrvatsku akademsku zajednicu, tako i za širu javnost koju zanimaju obrazovni programi, te barem djelomice doprinijeli promicanju i povećanju akademske mobilnosti. Dugoročno, također se nadamo kako će nove inicijative koje povezuju informacijske tehnologije sa visokim obrazovanjem jednako tako doprinijeti uvođenju Hrvatske u Europu znanja.

Bilješke

1. Hrvatska u 21. stoljeću: bijeli dokument o hrvatskom obrazovanju - koncepcija promjena odgojno obrazovnog sustava u RH, 2002, pp. 69, 90, 92

2. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa: National Contribution for the 2006 Joint Council/Commission Report for Croatia, p.6; p.17

E-learning i njegova primjena u Hrvatskoj

Uvod

Razvoj tehnologije i društva postavlja nove zahtjeve pred svakog zaposlenog pojedinca. U dinamičnom radnom okruženju koje se brzo mijenja znanje stečeno u školama i sveučilištima vrlo brzo postaje nedostatno i zastarjelo. Stoga kontinuirano, cjeloživotno učenje postaje sve važnijim elementom u suvremenim obrazovnim sustavima.

Informacijsko-komunikacijske tehnologije podupiru trendove u razvoju cjeloživotnog učenja, kao i promjene tradicionalnog obrazovnog okruženja, čime se netradicionalnim studentima omogućava veća mobilnost i pristup obrazovanju. Uključivanje informacijsko-komunikacijskih tehnologija u poučavanje obično se naziva e-learningom, iako ono zapravo obuhvaća opšte i raznolike vrste tehnologijom potpomognutog poučavanja i učenja.

Prema Europskoj zakladi za izobrazbu, e-learning je "učenje koje se temelji na upotrebi računala, u kojem se sadržaj prikazuje elektroničkim putem preko interaktivnog sučelja. E-learning olakšava učenje ljudima koji zbog geografskih ili vremenskih ograničenja, posebnih potreba, životnog doba ili poslovnih obveza ne mogu fizički prisustvovati nastavi. Kao takav, e-learning može značajno doprinijeti razvoju sustava cjeloživotnog učenja. Moderna rješenja e-learninga prepoznaju važnost učenja kao društvenog procesa, te osiguravaju šire mogućnosti za suradnju s kolegama, interaktivan pristup sadržaju te kontakt i savjetovanje s nastavnicima i predavačima" (ETF, Europska zaklada za izobrazbu, 2005.).

E-learning i Bolonjski proces

Kretanje Europe prema ekonomiji znanja, potpomognuto Bolonjskim procesom i stvaranjem Europskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine, usmjeren je na povećanje mobilnosti i mogućnosti zapošljavanja Euroljana stvaranjem zajedničkog sustava profesionalnih kvalifikacija, uz primjenu ECTS bodova, uz istovremeno

Autori:

Petar Jandrić

Dragana Kupres

CARNet, Hrvatska akademска i istraživačka mreža

pružanje potpore mobilnim studentima i radnicima.

Bolonjska je deklaracija poduprla integraciju informacijsko-komunikacijske tehnologije u sustav visokog obrazovanja, kako je 2002. navedeno u izvještaju projekta HECTIC. Međutim, prema istom izvještaju, uprava visokog obrazovanja nije bila spremna za primjenu e-learninga, i to ne samo kada se radi o tehnološkoj infrastrukturi, računalnoj opremi i programskoj podršci, nego i o osnivanju različitih vrsta pratećih službi za studente, predavače, administrativno i tehničko osoblje. Izvještaj naglašava važnost definiranja jasne vizije integracije informacijsko-komunikacijskih tehnologija u poučavanje, čime bi se prije trebala razriješiti pedagoška, a ne tehnička pitanja (COIMBRA, 2002.).

E-learning u Hrvatskoj

Nema službenih istraživanja na području upotrebe tehnologije u obrazovanju u hrvatskom obrazovnom sustavu. Ipak, na hrvatsko tržište e-learninga može se primijeniti ciklus usvajanja e-learninga kako su ga ustanovili Zemsky i Massy, uz podatke utemeljene na CARNetovom trinaestogodišnjem iskustvu na području osiguravanja tehničke podrške hrvatskoj akademskoj zajednici.

Vidljivo je da se najviše promjena povezanih uz primjenu e-learninga u hrvatskom sustavu visokog obrazovanja dogodilo na području poboljšavanja već postojećih kolegija i programa poučavanih na tradicionalan način - u učionicama i s naglaskom na prijenosu znanja. Power Point se izdvojio kao dominantan način postizanja tog poboljšanja, no on vrlo malo, ili nikako, ne utječe na način na koji profesori predaju svoje kolegije. Nadalje, upotreba tehnologije kao pomoćnog sredstva u poučavanju u učionicama nije utjecala na pedagogiju (Zemsky and Massy, 2004.).

Razlozi za primjenu tehnologije u akademskom životu često leže u odnosima moći, a ne traženju sredstava koja mogu pomoći u nastavi. Stoga će biti potrebne znatne promjene u organizacijskom sustavu ustanova kako bi se osigurala podrška poučavanju uz pomoć tehnologije

(Bates, 2000.), kao i osiguravanje opsežnih programa obrazovanja nastavnika, imajući na umu Zajednička europska načela za oposobljenost i kvalifikacije predavača koja se odnose na mobilnost i cjeloživotno obrazovanje nastavnika (Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 2005.).

Primjeri

E-learning u CARNetu razvijen je na različitim razinama koje uključuju razvitak i provođenje obrazovnih tečajeva i programa, tehničke podrške, izgradnju resursa, razmjene znanja stručnjaka, promociju i izdavaštvo (CARNetov obrazovni centar Edupoint, 2004.). Stvaranje obrazovnih programa e-learninga obuhvaća zadatke kreiranja, provedbe i podrške unutar sljedeća dva projekta:

- Jednomjesečni online tečajevi koji pokrivaju različite teme iz područja informacijsko-komunikacijskih tehnologija namijenjeni cijeloj akademskoj zajednici (nastavnicima, studentima i pomoćnom osoblju) koji imaju u vidu strategije Europske unije i razvijanje eSkills-a (Projekt razvoja i primjene online tečajeva, <http://edupoint.carnet.hr/>)
- Tri jednogodišnja online programa namijenjena nastavnicima, rukovodicima u obrazovnim ustanovama te tehničkom osoblju koji žele naučiti kako primijeniti e-learning u poučavanju i radu ustanove, kao i pojedincima koji se profesionalno bave e-learningom (E-learning akademija – ELA <http://www.carnet.hr/ela>).

Literatura

- Bates, T. (2000). *Managing Technological Change: Strategies for University and College Leaders*, Jossey Bass
- CARNetov edukacijski centar Edupoint (2004). Web stranica od 1. kolovoza 2005. na <http://edupoint.carnet.hr>
- COIMBRA Group of Universities. European Union policies and strategic change for e-learning in universities. (2002.). Izvještaj s projekta "Higher Education Consul-

- tation in Technologies of Information and Communication" (HECTIC). Brussels
- E-learning akademija. (2004). Web stranica od 1. kolovoza 2005. na <http://www.carnet.hr/ela>
  - European Training Foundation. (2005). E-learning. 1. kolovoza 2005. na <http://www.etf.eu.int>
  - E-learning akademija. (2005). Foundations of E-learning. Obrazovni materijali.CARNET
  - European Commission for Education and Culture. (2005). Common European Principles for Teacher Competences, 30. srpnja 2005. na http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/principles_fr.pdf
  - Zemsky R., Massy W.F. (2004). Thwarted Innovation What Happened to e-learning and Why, The Learning Alliance at the University of Pennsylvania.

poglavlje II.

Akademска mobilnost i financiranje visokog obrazovanja

Akademска mobilност као чимbenik razvoja društva: prema Europskom prostoru visokog obrazovanja

Mobilnost studenata, nastavnika, znanstvenika i profesionalaca uključenih u mobilnost prioritet je Europske unije, što potvrđuje naglasak koji europska i hrvatska sveučilišta stavlaju na Bolonjski proces. Kao što je dobro poznato, Europa se opredijelila za stvaranje Europskog prostora visokog obrazovanja (European Higher Education Area - EHEA) do 2010. godine, a proces stvaranja tog prostora, prema deklaraciji usvojenoj u Bologni 1999. godine, nazvan je Bolonjskim procesom. Konačni je cilj Bolonjskog procesa osiguravanje slobodnoga kretanja u cijelom europskom visokoškolskom i radnom prostoru i priznavanje svih visokoškolskih stupnjeva.

Trenutno oko sto tisuća mladih ljudi godišnje sudjeluje u europskim razmjjenama na području obrazovanja, osposobljavanja i učenja jezika.

Putem programa mobilnosti Europske unije (Socrates, Leonardo da Vinci, Youth i Marie Curie) do danas je više od milijun studenata, nastavnika i znanstvenika sudjelovalo u radu sveučilišta neke druge zemlje. Nažalost, studenti, nastavnici i znanstvenici s hrvatskih sveučilišta nisu do sada imali priliku sudjelovati u ovim programima, osim u programu CEEPUS kao komplementarnom programu ERASMUSU u kojem sudjelujemo od 1995. godine.

Mobilnost je od velike važnosti za cjelokupnu akademsku zajednicu, a posebno za studente. Stalne promjene u okolini izazvane globalizacijom i internacionalizacijom u svim područjima društva, pa tako i obrazovanju i tržištu rada, traže od studenata usvajanje novih vještina kako bi po završetku studija mogli postati uspješni članovi društva. Ove nove vještine studenti mogu steći samo na onim sveučilištima na kojima su nastavnici, studenti i administracija svjesni važnosti pristupa novim informacijama i tehnologijama te koja potiču stalnu prilagodbu kurikulumu. Prisustvo stranih nastavnika, studenata i profesionalnog osoblja na sveučilištu stvara internacio-

Autori:

Nataša Jakominić Marot prof.

Maša Šašinka dipl. oecc.

Darko Štefan dipl. oecc.

Sveučilište u Rijeci, Ured za međunarodnu suradnju

nalnu atmosferu koja postaje prihvatljiva i uobičajena, te studentima pruža mogućnosti učenja, rada i življenja u multikulturalnom okruženju.

Mobilnost je neophodan čimbenik poboljšanja kvalitete studija. Omogućava pristup novim tehnologijama, novim nastavno-istraživačkim metodama i razmjeni pozitivnih i kvalitetnih iskustava.

Mobilnost je jedan od najvidljivijih i najvažnijih čimbenika internacionalizacije visokog obrazovanja. Ona se ne bi trebala ograničiti samo na sporadičnu studentsku razmjenu, već bi se trebala institucionalizirati te bi trebalo povećati broj naših i inozemnih studenata, znanstveno-nastavnih djelatnika i profesionalnog osoblja uključenog u razmjenu.

Sveučilišta bi trebala uložiti znatan napor kako bi potaknula, olakšala i provela razmjenu. Budući da je većina članova akademske zajednice informatički vrlo pismena i da su sveučilišta opremljena modernim tehnologijama i najsuvremenijim pristupom Internetu, od izuzetne je važnosti da cjelokupan proces razmjene, od početne informacije, preko prijave do potrebne dokumentacije bude dostupan na Internetu. Time se olakšava cjelokupan proces, izbjegava nepotrebitno dugotrajno čekanje u redu i štedi dragocjeno vrijeme, daje se dojam otvorenosti sveučilišta, gostoprimestva i ohrabruje internacionalizaciju, odnosno mobilnost. Cilj je svih programa mobilnosti potaknuti akademsku i kulturnu razmjenu s ciljem postizanja društva utemeljenog na znanju i međusobnom razumijevanju.

Mobilnost bi trebala koristiti kako sudioniku u mobilnosti, tako i njegovoj matičnoj, odnosno prihvatnoj instituciji. Kako bi se postigla mobilnost i povećale mogućnosti sudjelovanja u određenim programima, treba povećati kvalitetu i količinu lako dostupnih informacija. U prvom redu, to su informacije vezane za studij i sveučilište (što studirati, formalnosti upisa, i sl.) zatim opće informacije vezane za formalnosti oko dolaska studenta u zemlju i na sveučilište (vize, dozvole boravka i sl.), informacije vezane uz sam boravak (smještaj, prehrana, prijevoz, i sl.), te

информације о друштвеном и културном животу, studentskim udrugama i zabavi.

Povećanje мобилности на свеучилишту једна је од најзначајнијих могућности које пружа Болонски процес. С тим у вези, Европски простор високог образовања требао би олакшати мобилност, transparentnost i признавање квалификација, те осигурати jednakу квалитету и европску димензију високог образовања.

Приje svega, потребно је осигурати признавање академских квалификација и мобилности, како би цјелокупан боравак bio академски признат i u tom смислу svrhovit. Stoga признавање razdoblja provedenog na inozemnom sveučilištu i diploma više nije само процес потврђивања certifikata, već čini ključnu komponentu потребну како би se осигурало постизање циљева Болонског процеса. Nacionalni ENIC/NARIC ured unutar Агенције за znanost i visoko обrazovanje olakšat će postupак признавања академске мобилности i visokoškolskih kвалификација time što će se признавање izvršavati na jednom mjestu prema unaprijeđutvrdjenim kriterijima. I sam je postupak признавања pojednostavljen; количина je dokumentације smanjena, naknade za признавање уједначење, itd.

Подршка признавању академских квалификација стечених na inozemnim sveučilištima i мобилности doprinosi promicanju nacionalne културне i znanstvene baštine, te u isto vrijeme omogućuje ostvarenje prava svakoga građanina na образовање.

S obzirom da je Hrvatska 18. lipnja 2004. službeno stekla status kandidata za članstvo u Европској унији, очекује se skoro uključivanje Hrvatske u programe мобилности, будуći su сва hrvatska sveučilišta испунила главне предуслове за то. Управо су израђени нови nastavni планови i програми u tri ciklusa, dodiplomskih, diplomskih i poslijediplomskih studija (3+2+3) s kojima se kreće od akademске godine 2005./2006. године. За sve je студије уведен ekvivalent ECTS bodova.

Nadalje, требало bi nastaviti s usavršavanjem djelatnika ureda za меđunarodnu suradnju na sveučilištima i

osnovati takve urede na sveučilištima koja ih još nemaju. Zatim, trebalo bi studentima, nastavnicima i profesionalnom osoblju uključenom u razne aspekte mobilnosti osigurati mogućnost učenja stranih jezika i tome posvetiti posebnu pažnju.

Jedan je od najvažnijih načina pristupa mobilnosti mogućnost dobivanja stipendija. Na taj način stipendistu se omogućuje pristup specijaliziranom znanju i iskustvu, opremi i dodatnim uslugama koje mu nisu dostupne na vlastitom sveučilištu, što sve djeluje kao dodatni poticaj razmjeni ideja.

Važan poticaj za sudionike u razmjeni trebala bi biti razmjena iskustava, znanja i rezultata, upoznavanje različitih metodologija rada, različitih pristupa učenju i istraživanju, itd. Pristup kvalitetnom obrazovanju na svim razinama mora biti omogućen svima, bez obzira na državljanstvo i finansijske mogućnosti.

Mobilnost bi trebala postati dostupnija, posebno kada se radi o zemljama koje još uvijek nisu članice Europske unije jer se time pripremaju za članstvo te iz prve ruke stječu praktična znanja i spoznaje o europskim sveučilištima. Upoznavanje načina rada na drugim sveučilištima, kontakti s (budućim) kolegama, upoznavanje drugih zemalja i njihovih stanovnika u svim aspektima svakodnevnog života jačaju osjećaj pripadnosti velikoj europskoj zajednici ljudi i zemalja sa svim njihovim kulturnim i gospodarskim posebnostima.

Mobilnost u visokom obrazovanju ima najvažniju ulogu u razvoju međuljudskih odnosa i modernog društva s obzirom da potiče društveni, kulturni i ekonomski razvoj i interakciju.

Želje i razlozi studenata za uključenjem u programe akademske mobilnosti

Sažetak

Jedan od glavnih ciljeva Bolonjskog procesa jest stvaranje zajedničkog europskog prostora visokog obrazovanja. Unutar procesa programi akademske mobilnosti i samo stipendiranje imaju ključnu ulogu. Kako je uključivanje u programe mobilnosti empirijski relativno neistražen fenomen, autori ga određuju predmetom svog istraživanja. Unutar šireg istraživačkog interesa, tj. samih istraživačkih ciljeva koji obuhvaćaju studentske želje, aspiracije, znanje, percepciju i mišljenje o aktuelnom Bolonjskom procesu, u ovom radu prezentira se dio rezultata koji se odnosi na sagledavanje razloga za uključenje u programe. Istraživanje je izvršeno metodom ankete, pomoću konstruiranog upitnika na uzorku od 382 studenta Ekonomskog fakulteta u Splitu tijekom travnja i svibnja 2005. godine. Rezultati su pokazali da gotovo polovica ispitanika (48,5%) izražava pozitivan stav prema uključenju u programe, dok samo četvrtina od ukupnog broja ispitanika iskazuje negativan stav prema uključenju. Analiza je dalje ukazala na dominaciju intrinzičnih ciljeva za uključenje kao što su: učenje stranih jezika, lakše pronaalaženje posla nakon povratka, stručno i znanstveno usavršavanje te rad na osobnom razvitku.

Ključne riječi: Bolonjski proces, programi akademske mobilnosti, studenti, dobiti, studentska očekivanja, motivacija, ciljevi.

Uvod

Promicanje mobilnosti i prevladavanje zapreka slobodnom kretanju studenata i nastavnika jedan je od prioriteta Bolonjskog procesa. U vezi s tim, programi mobilnosti i same stipendije ključan su element uspješnosti provedbe samog procesa.

Analiza problema mladih iz dvadeset sedam tranzicijskih zemalja ukazala je kako oni pridaju veću važnost obra-

Autori:

Dr. sc. Renata Relja

Ekonomski fakultet Sveučilišta
u Splitu

Antonio Dragun prof.

Institut "Ivo Pilar" Centar Split

zovanju nego ranije, ali istovremeno rjeđe završavaju više stupnjeve obrazovanja. Analiza je pokazala i tendenciju smanjivanja obrazovnih postignuća onih lošijeg socijalnog porijekla (UNICEF, 2000., prema Ilišin i Radin, 2002.: 16). Istovremeno, promicanje slobode pojedinca, jednakost šansi i osobnog postignuća stvaraju predodžbu o obrazovnom sustavu koji se prvenstveno temelji na meritokratskom principu. To znači da svakom pojedincu, bez obzira na njegova socijalna, religijska, etnička, politička i spolna obilježja, treba pružiti jednakе pretpostavke za profesionalnu karijeru i stjecanje odgovarajućeg društvenog statusa. Stoga se obrazovanje i od strane pojedinaca tretira kao sredstvo osobnog razvoja i kao sredstvo stjecanja željenog ekonomskog i društvenog statusa¹ (Baranović, 2002.: 204-207).

Postoji niz osmišljenih programa mobilnosti čija je zajednička namjera upravo promicanje uloge i važnosti obrazovanja, kao i pružanje jednakih šansi za obrazovanje bez obzira na spomenuta različita obilježja pojedinaca². Programi su ujedno zajednički odgovor na sve veću potražnju za mobilnošću među mladim ljudima, kako studentima, tako i predavačima. Uključenje u programe može izravno povećati mogućnost bržeg dobivanja posla³ te uopće olakšati uključenje u tokove suvremenog informacijskog, umreženog društva (Castells, 2000.).

Metodologija istraživanja

Ispitanici – U istraživanju su sudjelovala ukupno 382 studenta Ekonomskog fakulteta u Splitu, od toga 132 muškog (34,5%) i 250 ženskog spola (65,5%). Studenata prve godine bilo je 100 (26,4%), druge godine 95 (25,1%), treće godine 88 (23,2%), četvrte godine 86 (22,7%) i apsolvenata 10 (2,6%).

Instrumenti – Upitnik je anoniman, a obuhvaća pitanja o spolu, studentskom statusu (redoviti ili izvanredni studij), studijskoj godini, dosadašnjem približnom prosjeku ocjena na studiju (samo za upisane u drugu ili višu godinu), smještaju (vlastiti stan/kuća, roditeljski stan/kuća, podstanar, studentski dom), pretežnom izvoru finančiranja (roditelji, posao, stipendija), izvoru informacija

o Bolonjskoj deklaraciji i programima mobilnosti te o dodatnom učenju stranih jezika (i razlozima zbog kojih ga eventualno ne uče).

Također smo postavili pitanja znanja o Bolonjskoj deklaraciji i programima mobilnosti, kao i pitanja o želji za uključenjem u neki od programa (na tim je pitanjima ponuđen jedan od pet mogućih odgovora, od 1=’uopće se ne slažem’ do 5=’u potpunosti se slažem’), važnosti deset mogućih razloga za uključenje (od 1=’potpuno nevažno’ do 5=’izuzetno važno’), vjerovanjima, tj. očekivanjima da bi te ciljeve zaista ostvarili uključenjem (od 1=’ne vjerujem uopće’ do 5=’vjerujem u potpunosti’) i pitanja o deset mogućih prepreka za uključenje (od 1=’nikakva prepreka’ do 5=’izuzetno velika prepreka’).

Nakon primjene Upitnika, iz veće skupine spomenutih pitanja znanja formiran je skraćeni upitnik znanja s osam pitanja. Ova pitanja odabrali smo na osnovu njihovih interkorelacija, korelacija s prosječnim rezultatom na tim pitanjima (s prosječnim rezultatom koreliraju u rasponu od $r=0,42$ do $r=0,65$), te na osnovu analize pouzdanosti (Cronbach alfa: 0,702). Pokazalo se i da frekvencije prosječnih rezultata svih osam pitanja tvore normalnu distribuciju.

Postupak – Upitnike smo podijelili studentima grupno, u više navrata, u travnju i svibnju 2005. godine. U pilot istraživanju 50 je studenata Ekonomskog fakulteta u Splitu ispunjavalo prvu verziju Upitnika. Na osnovu njihovih odgovora i prijedloga za poboljšanje formirali smo i podijelili konačnu verziju Upitnika. Vrijeme ispunjavanja Upitnika je 10-15 minuta.

Istraživački Rezultati

1. Razlozi za uključenje u programe akademske mobilnosti

Cilj koji studenti ocjenjuju najvažnijim i ujedno najviše očekuju da bi ga postigli uključenjem jest učenje stranih jezika. S druge strane, cilj kojega smatraju najmanje važnim te ujedno najmanje vjeruju da bi ga uključenjem

Tablica 1.

Važnost | Koliko bi Vam bilo važno da uključenjem ... postignete?

Očekivanje | Koliko vjerujete da biste uključenjem ... postigli?

Procjene subjektivne važnosti različitih ciljeva koji se mogu postići uključenjem u neki od studijskih programa mobilnosti te očekivanja postignuća tih ciljeva – prosječni odgovori i standardne devijacije. Deset ciljeva je prikazano redom od subjektivno najvažnijeg do subjektivno najmanje važnog.

	Važnost		Očekivanje	
	M	SD	M	SD
Učenje stranih jezika	4,49	,79	4,15	2,39
Lakše pronalaženje posla nakon povratka	4,44	,72	3,24	,83
Znanstveno, stručno i profesionalno usavršavanje	4,43	,85	3,82	1,08
Rad na svom osobnom razvitu	4,39	,77	3,93	,88
Korisno i nezaboravno životno iskustvo	4,15	,91	3,95	,97
Upoznavanje novih ljudi, sklapanje prijateljstava	4,04	,87	4,00	,81
Upoznavanje novih kultura	4,04	,86	3,87	,84
Veća samostalnost i osjećaj odraslosti, zbog odvojenosti od roditelja	3,69	1,22	3,67	1,13
Dobar provod i avantura	3,62	1,17	3,62	1,08
Mogućnost da se lakše ostane u toj zemlji i tamo nađe posao	3,31	1,27	3,14	,97
	4,06	,56	3,74	,67

postigli jest mogućnost da se lakše ostane u toj zemlji i tamo nađe posao. Različiti razlozi uključenja su u projektu ocjenjivani važnošću od 3,31 do 4,49, što se približno podudara s odgovorima 'donekle važno' i 'važno'. Pritom je samo jedan u projektu 'donekle važan' ('lakši ostanak u toj zemlji...'), a svi ostali su 'važni'. Slično vrijedi i za prosječna očekivanja postignuća različitih ciljeva, koja se približno podudaraju s odgovorima 'donekle vjerujem' i 'vjerujem'.

Ipak, analiza varijance pokazuje da je važnost prikazanih ciljeva za studente veća od očekivanja postignuća istih ciljeva ($t=10,09$ $df=373$ $p=0,000$). Ova diskrepancija između važnosti i očekivanja najizraženija je za ciljeve 'lakše pronalaženje posla nakon povratka' (ta razlika na ovom cilju je razumljiva s obzirom na visoku stopu nezaposlenosti u Hrvatskoj) i, nešto manje, za 'znanstveno, stručno i profesionalno usavršavanje'.

Faktorska analiza, uz varimax rotaciju, izvršena posebno na pitanjima važnosti i posebno na pitanjima očekivanja, pokazala je u oba slučaja dva faktora koje smo nazvali intrinzičnim i ekstrinzičnim. Intrinzično važni ciljevi su: 'učenje stranih jezika', 'lakše pronalaženje posla nakon povratka', '...usavršavanje' i 'rad na svom osobnom razvitu'. Ekstrinzično važni ciljevi su: '...životno iskustvo', 'upoznavanje novih ljudi...', 'upoznavanje novih kultura', 'veća samostalnost...', 'dobar provod i avantura' i 'lakši ostanak u toj zemlji....' Intrinzični i ekstrinzični faktori očekivanja saturiraju uglavnom iste ciljeve kao i faktori važnosti (osim što 'učenje stranih jezika' ne saturira ni intrinzični ni ekstrinzični faktor očekivanja, a 'lakši ostanak u toj zemlji...' je saturiran intrinzičnim faktorom očekivanja). Na osnovi faktorskih saturacija formirali smo i odgovarajuće podskale dobrih pouzdanosti (α -koeficijent iznosi od 0,73 do 0,81), te smo za svakog studenta izračunali prosječni odgovor na podskalama.

U analizi varijance se pokazalo da su 'intrinzični ciljevi' studentima važniji od 'ekstrinzičnih' ($M_{Vi}=4,44$ $SD_{Vi}=,581$; $M_{Ve}=3,81$ $SD_{Ve}=.716$; $t=16,93$ $df=379$ $p=0,000$), no i da su 'ekstrinzična očekivanja' veća od 'intrinzičnih' ($M_{Oe}=3,82$ $SD_{Oe}=.732$; $M_{Oi}=3,53$ $SD_{Oi}=.730$; $t=8,065$ $df=374$ $p=0,000$).

2. Želja za uključenjem u mobilne studijske programe

Tablica 2.
Želja za uključenjem u mobilne studijske programe-postotci i frekvencije

	uopće se ne slažem	uglavnom se ne slažem	slažem se donekle	uglavnom se slažem	u potpunosti se slažem
Frekvencije	48	44	102	88	95
Postotci	12,7%	11,7%	27,1%	23,3%	25,2%

Prosječno slaganje s tvrdnjom 'Želio/la bih se uključiti u neki od programa i dobiti stipendiju' iznosi $M=3,37$, te je najčešći odgovor 'slažem se donekle' (ocjena 3). Tablica iznad prikazuje frekvencije i postotke svakog od pet mogućih odgovora.

Gotovo polovica ispitanika (48,5%) izražava pozitivan stav prema uključenju u programe, dok samo četvrtina od ukupnog broja ispitanika iskazuje negativan stav prema

uključenju. Drugim riječima, dvostruko je više ispitanika koji iskazuju pozitivan stav prema uključenju od onih s negativnim stavom.

Zaključak

Istraživanje studenata koji su tijekom 1989./90. i 1991./92. godine uključeni u ECTS-sustav i program studiranja u inozemstvu (Maiworm&Teichler, 1995.) donosi listu od trinaest glavnih motiva koji su utjecali na odluku o studiranju u inozemstvu. Pokazalo se da su glavni motivi bili: učenje stranih jezika (88%), osobni razvitak (86%), poboljšanje mogućnosti za karijeru (75%), želja za iskustvom akademskog učenja u drugoj zemlji (73%) i želja za većim razumijevanjem zemlje domaćina (67%).

U našem istraživanju također se pokazalo da je učenje stranih jezika cilj koji je najvažniji i čije se postignuće najviše očekuje. Ako kombiniramo prosječne ocjene važnosti i očekivanja, proizlazi da je drugi cilj (u poretku procijenjene korisnosti) i u našem istraživanju 'rad na svom osobnom razvitku', a treći je 'znanstveno, stručno i profesionalno usavršavanje'. Cilju koji smo definirali kao 'upoznavanje novih kultura' (odgovara razlogu koji su Maiworm i Teichler nazvali želja za većim razumijevanjem zemlje domaćina) studenti su također dali visoke ocjene 'važnosti' ($M=4,04$) i 'očekivanja' ($M=3,87$).

Rezultati pokazuju i da neki od ciljeva koji su studentima najvažniji - prije svega lakše pronaalaženje posla nakon povratka - istovremeno spadaju među one ciljeve koji se smatraju najmanje ostvarivim. To je u skladu s rezultatima Ljetne psihologische škole (2001.) gdje se našlo kako mladi ne očekuju da će moći raditi posao koji vole i kroz koji mogu ostvariti svoje sposobnosti, iako im je ta vrijednost pri vrhu hijerarhije važnosti.

U vezi preporuke za buduća istraživanja koja bi se kretala unutar sličnih istraživačkih interesa, smatramo kako bi bilo značajno načiniti analizu koja bi iskustva studenata koji su već bili uključeni u slične programe usporedila s motivacijom i očekivanjima studenata koji nisu bili uključeni. Takve komparativne analize mogli bi doprinci-

jeti prevladavanju dijela uočenih poteškoća i prepreka uključenju u programe akademske mobilnosti.

Bilješke

1. Mladi najviše vrednuju ulogu obrazovanja kao sredstva postizanja boljeg materijalnog statusa, odnosno dobivanja bolje plaćenog posla ili većeg stana (58%) (Baranović, 2002.: 204-207).

2. Program Socrates omogućava mладима studijski boravak u nekoj drugoj europskoj zemlji, Leonardo da Vinci nudi strukovno osposobljavanje i sadrži program akcije za provedbu politike strukovnog osposobljavanja Zajednice; Youth for Europe želi osigurati stjecanje znanja, vještina i kvalifikacija, promiče inicijativu i poduzetnički duh; EVS (European Voluntary Service) program je za mlade koji su spremni provesti nekoliko mjeseci radeći na dobrovoljnoj osnovi - obuhvaća područje zaštite okoliša, umjetnosti i kulture, kao i rad s djecom; Tempus omogućava suradnju na području višeg obrazovanja, potiče umrežavanje i regionalnu suradnju između sveučilišta, ima ulogu katalizatora u uspostavljanju veza između ljudi; Erasmus i Ceepus (Central European Exchange Program for University Studies) omogućavaju studiranje i stručno usavršavanje studenata i predavača.

3. Među populacijom nezaposlenih posebno je ugrožena upravo skupina mladih (Furlong, 2000.).

Literatura

- Baranović, B. (2002.) Što mladi misle o obrazovanju. U: Mladi uoči trećeg milenija. Ur: Ilišin V. i Radin, F. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Str: 203-218.
- Castells, E. (2000.) Uspon umreženog društva. Zagreb: Golden marketing.
- Europski sustav prijenosa bodova (ECTS). (2005.) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

- Furlong, A. (2000.) *Vulnerability and the Youth Labour Market*. In: Furlong, A. ed.:European Youth Trends 2000. Strasbourg: Council of Europe.
- Ilišin, V.& Radin, F. (2002.) Društveni kontekst i metodologija istraživanja. U: Mladi uoči trećeg milenija. Ur: Ilišin V. i Radin, F. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mlađeži. Str: 13-26.
- Lugomer-Armano, G. & Kamenov, Ž. & Ljubotina, D. (ur) (2001.) Problemi i potrebe mladih u Hrvatskoj: Izvještaj s XI. Ljetne psihologische škole. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Maiworm, F. & Teichler, U. (1995.) *The First Years of ECTS in the View of the Students*. ERASMUS Monographs No. 20. Wekstattberichte-Band 47, Kassel, Germany.

Stipendiranje: socijalna dimenzija studentske mobilnosti i poticanje izvrsnosti

“Iako se povećava broj ljudi koji se odlučuju za mobilnost, taj je broj još uvjek nizak; među studentima je to malen postotak; postoje značajne prepreke: nejednak pristup informacijama, prepreke finansijske prirode, administrativni problemi kao što su porez i socijalna prava, složene procedure stanovanja, nepogodnosti u pogledu statusa i karijere.” (Odluka Vijeća Europske unije i predstavnika vlada zemalja članica, 2000.)

Hrvatska se 2001. godine na Ministarskoj konferenciji u Pragu pridružila zemljama potpisnicama Bolonjske deklaracije u svrhu stvaranja Europskog prostora visokog obrazovanja do 2010. godine, a s ciljem poticanja jednog od prioritetnih područja Bolonjskog procesa – akademske mobilnosti. Preduvjet za ostvarivanje akademske mobilnosti čine osnovne postavke Bolonjske deklaracije: dvociklični sustav studiranja, ECTS bodovi, sustav osiguranja kvalitete, priznavanje inozemnih kvalifikacija, te usporedivi stupnjevi. Navedene postavke čine i osnovu reforme visokog obrazovanja u Hrvatskoj, no iako su one nužni preduvjeti akademske mobilnosti, kako horizontalne, tako i vertikalne, jedna je od glavnih prepreka mobilnosti upravo njezino financiranje, tema kojoj u raspravama o Bolonjskom procesu u Hrvatskoj nije posvećeno dovoljno pažnje. Postavlja se pitanje kako će se financirati najavljeni akademska mobilnost u Europskom prostoru visokog obrazovanja, osobito u kontekstu upozorenja od strane ESIB-a (Europsko udruženje studenata) prema kojem:

“Nedovoljno financiranje jedan je od osnovnih razloga niske mobilnosti studenata, te ovom pitanju valja ozbiljno pristupiti.”

(dostupno na <http://www.esib.org/issues/mobility.php>)

Stoga je uloga stipendija kao institucionalnog čimbenika koji doprinosi povećanju akademske mobilnosti neosporna. Ovaj će tekst ukratko prikazati dva bitna aspekta stipendiranja akademske mobilnosti studenata: osiguran-

Autorica:

Karin Doolan, MPhil

znanstvena novakinja u Institutu za društvena istraživanja u Zagrebu¹

je pravedne socijalne dimenzije akademske mobilnosti, te poticanje izvrsnosti.

Socijalna dimenzija visokog obrazovanja tema je koja dobiva na važnosti u raspravama o Bolonjskom procesu na europskoj razini. Prema Priopćenju s Ministarske konferencije u Berlinu (2003.), potreba za povećanjem konkurentnosti Europskog prostora visokog obrazovanja mora biti uravnovežena s ciljem poboljšanja njegovih društvenih karakteristika, te treba težiti jačanju društvene kohezije i reducirajući društvene i spolne neravnopravnosti na nacionalnoj i europskoj razini. Jednako tako, prema Priopćenju iz Bergena (2005.), socijalna dimenzija čini sastavni dio europskog prostora visokog obrazovanja te je nužan uvjet njegove privlačnosti i kompetitivnosti. Iz toga proizlazi da svakome treba osigurati jednak pristup visokom obrazovanju, te da treba stvoriti uvjete koji će studentima omogućiti završetak studija bez društveno-ekonomskih prepreka. Socijalna dimenzija se, dakle, odnosi na jednakost šansi pri upisu na visokoškolske institucije, jednakost za vrijeme trajanja studija te na samom kraju studija. Stipendije su jedna od institucionalnih mjera osiguranja jednakosti šansi, a time i čimbenik demokratizacije visokog obrazovanja.

Važnost je stipendija tim veća u osiguranju akademske mobilnosti i socijalne dimenzije visokog obrazovanja u onim visokoškolskim sustavima koji zahtijevaju finansijsko sudjelovanje studenata u svome studiju. Takvih je sustava sve više zbog važnosti koju visokoškolsko obrazovanje ima na tržištu rada, što utječe na trend omasovljjenja visokog obrazovanja, a time i na veću finansijsku opterećenost visokoškolskih institucija. Na ovaj je način student dvostruko opterećen. S jedne strane izdvaja finansijska sredstva za sam upis na visokoškolsku instituciju, te za vrijeme trajanja studija, a s druge izdvaja finansijska sredstva za mobilnost, tj. odlazak na neko drugo sveučilište na određeno vrijeme. Stipendije su i u ovom kontekstu neophodne, jer bi u protivnom studenti i korisnici programa mobilnosti mogli biti samo oni mladi ljudi višeg društveno-ekonomskog statusa.

No, pored stipendija koje su dobivene na osnovi finansijske potrebe (tzv. needs based scholarships), postoje i stipendije koje se dodjeljuju na osnovi izvrsnih rezultata (tzv. merit based scholarships). Ove stipendije dodjeljuju se onim mladim ljudima koji su prepoznati kao izuzetni, bez obzira na njihov finansijski status. Prednost ovih stipendija je motivacija pojedinca i potvrda da je njihov dotadašnji rad prepoznat i nagrađen, te rezultat vještanja kako će oni nastaviti sa svojim odličnim akademskim rezultatima. Obje vrste stipendija važne su za razvoj kvalitetnog sustava visokog obrazovanja.

Akademski mobilnost, kao jedan od temeljnih ciljeva Bolonjskog procesa, ostvariva je pod uvjetom dostatnih finansijskih sredstava koja se dodjeljuju i studentima u obliku stipendija. U tu svrhu nužno je u Hrvatskoj definirati plan financiranja mobilnosti od strane države, međunarodnih organizacija, te privatnih organizacija, kao i potaknuti pristup Hrvatske već postojećim europskim programima mobilnosti. Isto tako, paralelno s osiguranjem sredstava za programe stipendiranja, potrebno je i informacije o postojećim stipendijama i programima mobilnosti učiniti dostupnima što većem broju potencijalnih korisnika putem organizacija specijaliziranih za takve usluge, kao i putem Interneta i medija.

Bilješke

1. Karin Doolan je također bivša stipendistica Instituta Otvoreno društvo, britanskog Ministarstva vanjskih poslova i Cambridge Overseas Trust-a na jednogodišnjem magisterskom studiju iz obrazovnih znanosti na Sveučilištu Cambridge u Velikoj Britaniji.

Literatura

- Official Journal of the European Communities (2000) Resolution of the Council and the representatives of the governments of the Member States, meeting within the Council concerning an action plan for mobility, C 371/4. Dostupno na: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Council_actionplan_mobility.pdf

- Priopćenje iz Bergena (2005) Ministarska konferencija
- Priopćenje iz Berlina (2003) Ministarska konferencija
- Priopćenje iz Praga (2001) Ministarska konferencija

Financiranje visokog obrazovanja u zapadnoj Europi: promjena paradigme

Razdoblje od protekla dva desetljeća obilježeno je dalekosežnim reformama u visokom obrazovanju u zapadnoj Europi. Velika Britanija je 1998. godine uvela školarine u sustav visokog obrazovanja, a od 2006. godine te će školarine značajno porasti. Paralelno s time, od 2006. nadalje država više neće potpomagati studente stipendijama za troškove života, već se uvode zajmovi. Budući da Veliku Britaniju u usporedbi s ostalim zapadnoeuropskim zemljama karakterizira liberalni politički sustav, ovaj se trend može činiti od male važnosti za smjer kojim se kreću reforme u financiranju visokog obrazovanja u zapadnoj Europi. No, primjer Njemačke pokazuje kako se ipak radi o dominantnom trendu. Njemačka je u siječnju 2005. godine odlukom ustavnog suda omogućila sveučilištima da počnu uvoditi školarine. S obzirom na snažnu tradiciju besplatnog visokog obrazovanja u Njemačkoj, kao i u većini zemalja kontinentalne zapadne Europe, najava nekoliko saveznih država da će s uvođenjem školarina početi već od jeseni 2005. vrlo je značajna promjena političke paradigme vezane uz pristup visokom obrazovanju. Školarine za visoko obrazovanje postoje i u Austriji, Švicarskoj, Belgiji, Španjolskoj te Nizozemskoj. Dominantne faktore koji su doprinijeli potrebama za reformom moguće je analizirati kroz tri elementa: znatno povećanje broja studenata koji sudjeluju u visokom obrazovanju, promijenjene gospodarske okolnosti u Europi, te osnaživanje ideje o 'društvu znanja' koje je poraslo na političkom planu europskih zemalja.

Rast broja sudionika u visokom obrazovanju u zapadnoj Europi u drugoj polovici 20. stoljeća okarakteriziran je kao 'masifikacija' (Theisens, 2004.). Na primjer, tijekom 1960-ih udio dobne generacije koja sudjeluje u visokom obrazovanju u Velikoj Britaniji bio je 5%, narastavši na 30% do sredine 1990-ih. U Švedskoj je broj brukoša 1960. godine bio 7800, narastavši na 64,500 u 1997. godini. U Norveškoj je udio dobne generacije koja sudjeluje u visokom obrazovanju oko 50% (Eurydice, 2000.). Takav snažan rast sustava doveo je do problema financiranja: budući

Autorica:

Danijela Dolenc

studentica poslijediplomskih studija na London School of Economics¹

da se europski sustavi visokog obrazovanja gotovo u potpunosti financiraju iz proračuna, to znači da ovise o porezima i stanju finansija u javnom budžetu. U takvoj situaciji širenje sustava se odvija ili tako da se troškovi drže konstantnima uz povećanje broja studenata, što ima negativan utjecaj na kvalitetu, ili se može povećavati udio privatnih izvora financiranja uvođenjem školarina i studentskih zajmova (Barr, 1993.). Povećanje broja studenata bez adekvatnog povećanja sredstava karakterizira situaciju u većini zapadnoeuropskih država u periodu od 60-ih do 80-ih godina, no takvo je stanje postalo neodrživo. Od početka 90-ih dominantna strategija postaje uvođenje više privatnih izvora financiranja u visoko obrazovanje.

1980-e dovele su do promjene gospodarskih okolnosti i ekonomske paradigme u Zapadnoj Europi. S jedne strane, socijalna država osmišljena nakon drugog svjetskog rata preživjela je u tom periodu snažnu konceptualnu i intelektualnu kritiku (Le Grand i Robinson, 1984.) i doživjela je rast stava prema kojem je potrebno smanjiti troškove socijalne politike. Ojačala je politička doktrina prema kojoj je velik dio gospodarskih i društvenih problema zapadnoeuropskih zemalja u tom periodu uzrokovani stalnim rastom socijalne države (Pierson, 1998.). S druge strane, taj je period obilježen lošim gospodarskom situacijom te, kao posljedica toga, rezanjem javnih budžeta. Prema tome, takozvano 'povlačenje' socijalne države bilo je uzrokovano kombinacijom stvarnih ekonomskih teškoća u kojima su se našle zapadnoeuropske zemlje u 80-ima te promijenjene percepcije uloge države u gospodarstvu. Navedene promjene u ekonomskoj politici imale su takozvani 'spillover' efekt na druge politike, odnosno utjecale su na promjenu načina razmišljanja u svim područjima javne politike, pa tako i u obrazovanju. Prema neoliberalnom stavu, efikasnost i učinkovitost obrazovnog sustava može se postići jedino uvođenjem tržišta i/ili tržišnih principa (Green et al, 2000.).

Pored toga što pokušavaju kreirati Europski prostor visokog obrazovanja, zemlje članice EU-a uključile su potrebu ulaganja u znanost i visoko obrazovanje u svoju ekonomsku politiku Lisabonskom strategijom. Taj dokument pred Europu postavlja cilj da se uzdigne kao

svjetski najkompetitivnije društvo temeljeno na znanju do 2010. godine. Jedini način da Europa ponovno postane najproduktivnije društvo u svijetu jest ulaganje u ljudski kapital (Dill, 1997.). Prema tome, ulaganja u visoko obrazovanje i znanost postaju ključni element strategije gospodarskog razvoja. S druge strane, pojačana svijest o tome da obrazovanje donosi povrat ulaganja u obliku povećane produktivnosti, a onda i finansijske isplativosti, skrenula je pozornost na debatu oko toga koliki je omjer između privatnog i javnog povrata ulaganja u visoko obrazovanje. Ta je znanstvena debata u samom srcu trenutnih promjena u politici financiranja visokog obrazovanja. Privatni povrati ulaganja u visoko obrazovanje su bolje šanse pri zapošljavanju te viša prosječna primanja (Barr, 1993.), dok su javni povrat ulaganja prvenstveno osnaženi kapacitet društva za tehnološki i znanstveni napredak te praktična činjenica da visokoobrazovana populacija u dobro plaćenim poslovima plaća više poreza (Barr, 1993.).

Od 90-ih godina nadalje, obrazovanje se sve više promatra kao investicija u buduće kapacitete za rad i zaradu svakog pojedinca, budući da je dokazana veza između visokog obrazovanja i više prosječne zarade (Glennerstar, 2003.). Kako pored toga visokoobrazovani pojedinci lakše nalaze posao i uživaju veću sigurnost za svoje radno mjesto (Biffl and Isaac, 2002.), otvara se pitanje nije li logično da oni koji uživaju te pozitivne posljedice i sudjeluju u njihovom financiranju. Da studenti trebaju preuzeti nešto od troška visokog obrazovanja postala je dominantna politička pozicija (Vossensteyn, 2002, Barr i Crawford, 2005.) koja za posljedicu ima sve šire uvođenje školarina i zamjenu stipendija zajmovima za pokrivanje troškova života.

Istovremeno raste podrška argumentu prema kojem politika na kojoj se temelji doktrina o besplatnom visokom obrazovanju – otvaranje pristupa u svrhu jačanja principa društvene jednakosti – zapravo nije pokazala rezultate. Politika države blagostanja nije uspjela razdvojiti vezu između društvenog statusa i obrazovnog postignuća (Esping-Andersen, 2002.). Nakon 50 godina besplatnog pristupa visokom obrazovanju i dalje je disproporcionalno mala grupa studenata koji su nižeg društveno-ekonomsk-

ог статуса (Biffl i Isaac, 2002.). Le Grand i Robinson (1984.) tvrde kako су субвенције свеучилишног образовања на самом врху не-егалитаристичких начина коришћења јавних средстава. Kad bi se ta sredstva povukla, a nastale uštede iskoristile da se svima jednakom podignu prihodi, siromašni bi prošli bolje, a bogati lošije. Vossensteyn (2002.) se bavio istraživanjem elastičnosti studentske potražnje za visokim образovanjem i navodi studije prema kojima postepeno povećavanje školarina u Nizozemskoj nije imalo efekta na udjele sudjelovanja u visokom образovanju prema društveno-ekonomskom statusu. Dakle, dominantan politički stav u zapadnoj Europi glede financiranja visokog образовања od 90-ih nadalje jest da su privatni povrati ulaganja u visoko образовањe vrlo značajni, te da sustav besplatnog visokog образовања највећe pogodnosti stvara ljudima visokog ekonomskog статуса (Glennestar, 2003.) budući su oni prezastupljeni u sustavu. Ti argumenti čine doktrinarnuazu za promjenu u politici financiranja visokog образовања u periodu 1980-2000 u zapadnoj Europi.

‘Masifikacija’ visokog образовања, promjena ekonomске paradigmе te ojačan politički značaj ulaganja u visoko образовање i znanost s ciljem stvaranja ‘društva znanja’ čine главне факторе који обликују контекст trenutnih reformi u visokoobrazovnim sustavima zapadne Europe. Reforme ukazuju na jasan trend prema којем se ставља све већи naglasak na privatno ulaganje u visoko образовање kroz увођење шкolarina i zajmova. Argumenti za takve reforme су снажни, но хоće ли те reforme имати негативне последице на приступ високом образовању остаје отворено пitanje.

Bilješke

1. Tekst je skraćena verzija другог pogлавља magistarског рада Danijele Dolenc, “Marketizacija високог образовања: анализа политика финансирања високог образовања у западној Европи у периоду 1980. до 2000.”

Literatura

- Barr, N. (1993.) 'Alternative Funding Resources for Higher Education' *Economic Journal* 103(418): 718-28
- Barr, N. and Crawford, I. (2005.) *Financing Higher Education*. London: Routledge
- Biffl, G. and Isaac, J. (2002.) 'Should Higher Education Students Pay Tuition Fees?' *European Journal of Education* 32(4): 433-456
- Dill, D.D. (1997.) 'Markets and Higher Education: an introduction' *Higher Education Policy* 10(3/4): 163-166
- Esping-Andersen, G. (2002.) *Why We Need a New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press
- Eurydice (1999.) *Key Topics in Education. Volume I: Financial Support for Students in Higher Education in Europe. Trends and Debates*. Available at www.eurydice.org
- Eurydice (2000.) *Two Decades of Reform in Higher Education in Europe: 1980 onwards. (detailed country reports on all countries included in this study: available at www.eurydice.org)*
- Glennerster, H. (2003.) *Understanding the Finance of Welfare*. Bristol: The Policy Press
- Green, A, Wolf, A. and Leney, T. (2000.) *Convergence and Divergence in European Education and Training Systems*. London: Institute of Education. Bedford Way Papers
- Le Grand, J. and Robinson, R. (1984.) eds. *Privatization and the Welfare State*. London: George Allen and Unwin
- Theisens, H. (2004.) *The State of Change. Analysing Policy Change in Dutch and English Higher Education*. Enschede: Center for Higher Education and Policy Studies (CHEPS)
- Vossensteyn, H. (2002.): 'Shared interests, Shared Costs: Student Contributions in Dutch Higher Education' *Journal of Higher Education Policy and Management* 24(2):145-154

Autorica:

Vesna Kovač

Doc. dr. sc.

Udruga za razvoj visokoga
školstva "Universitas"

Prema analizi željenih dimenzija akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja

Rasprave o finansijskim pitanjima visokog obrazovanja teško je svesti samo na jednu dimenziju poput ove ponuđene u temi konferencije¹. Pokušaj da se analizira uloga stipendija u poticanju akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja začas otvara niz drugih pitanja i tema koje prelaze raspon od rasprave o misiji i ciljevima visokog obrazovanja do složenih finansijskih izračuna cijene studiranja ili uopće o politici i isplativosti ulaganja u visoko obrazovanje. Iako važnost poticanja akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja nije upitna, potrebno je utvrditi jasne ciljeve, svrhu i korist akademske mobilnosti kao i željene dimenzije demokratizacije u našoj akademskoj zajednici - sve to usklađeno s definicijom svrhe i ciljeva visokog obrazovanja u određenom nacionalnom kontekstu. No da bi se dobili precizniji pokazatelji i mogli tumačiti dominantni odnosi u politici visokog obrazovanja potrebno je provoditi temeljite studije i analize politike visokog obrazovanja, čija praksa kod nas još nije zaživjela.

U svijetu se dosta raspravljaljalo o tome koliko finansijska potpora studentima doista povećava pristup visokom obrazovanju. Mnoge razvijene zemlje uvele su programe finansijske pomoći studentima tijekom 60-ih godina prošlog stoljeća upravo s ciljem povećanja šanse upisa na studij studenata koji dolaze iz manje privilegiranih/uključenih društvenih slojeva. Tijekom 80-ih taj se trend smanjio ne samo zbog prevelikog rasta troškova financiranja visokog obrazovanja nastalih uslijed ekspanzije visokog obrazovanja, već i zbog upitne učinkovitosti takve potpore na pristup studenata iz ciljanih društvenih slojeva. Čini se da se unatoč finansijskim poticajima sudjelovanje u visokom obrazovanju i dalje povećalo uglavnom iz onih društvenih slojeva iz kojih su studenti dolazili i prije finansijske intervencije². Još neka istraživanja potvrđuju da osiguranje finansijske potpore studentima tek ograničeno utječe na povećani pristup studiju studenata iz manje privilegiranih slojeva

(Woodhal, 1992.). Utvrđeno je da velik broj potencijalnih studenata iz neprivilegiranih slojeva gubi šansu za uključivanjem u visoko obrazovanje puno prije nego što im upis na studij postane realna mogućnost. Zaključeno je da finansijska potpora može pomoći ili reducirati finansijske barijere za uključivanje u visoko obrazovanje, ali zapravo ne može osigurati prevladavanje nejednakih šansi za ulazak u visoko obrazovanje onima iz manje privilegiranih društvenih grupa. Čini se da postoje brojni faktori - osim finansijskih - koji uzrokuju smanjene mogućnosti ulaska manje privilegiranih grupa u visoko obrazovanje pa tako valja istražiti i dodatne poticaje kojima će se ostvariti cilj povećanja demokratizacije visokog obrazovanja. Slično se može reći i za poticanje akademske mobilnosti. Prema nalazima izvješta Trends IV (Reichart i Tauch, 2005.) otkriveni su brojni drugi razlozi - osim finansijskih - koji uvjetuju nedostatni interes studenata za uključivanje u postojeće sheme mobilnost: studenti postaju svjesniji rizika odlaska na studij u inozemstvo; žeze završiti studij na vrijeme, ne žele izgubiti poslove koje rade tijekom studija; ne odgovara im kalendar studija u drugim zemljama, ne govore strane jezike ili su nezadovoljni procesom priznavanja diploma stečenih u drugim zemljama³.

Ono što valja izdvojiti iz ovih istraživanja jest poruka o tome da svakoj intervenciji u politiku visokog obrazovanja - pa tako i u one finansijske naravi - valja prethoditi iscrpna analiza stvarnog stanja u koje se nastoji interverirati. Drugim riječima, ako je cilj finansijske intervencije poticanje demokratizacije visokog obrazovanja, valja se zapitati postoje li jasni pokazatelji o tome kojim se društvenim grupama želi otvoriti/poboljšati pristup visokom obrazovanju, ali i ispitati razloge njihovog dosadašnjeg manjeg uključivanja⁴. Moguće je izdvojiti nekoliko pitanja koja se precizno istražuju u američkim centrima za analizu obrazovne politike i koja služe kao smjernice za osmišljavanje politike financiranja visokog obrazovanja: odražava li upisna politika demografska obilježja zajednice; uvažava li upisna politika regionalni pristup visokom obrazovanju; kakav je odnos između platežne sposobnosti studenata i troškova studiranja; mogu li studenti (nakon dobivanja finansijske potpore) pokriti sve troškove studija ili samo neke dijelove; je li

pristup otvoren za povratnike iz svijeta rada/starije studente i njihove specifične potrebe; je li uspjeh studenata tijekom studija ravnomjerno raspoređen u odnosu na proporcije različitih grupacija koje su se uključile u studij, itd. (Swail, 2005.). Jasno je da prikupljeni podaci služe tek kao polazna osnova za daljnja istraživanja i analize.

Drugi aspekt o kojem valja voditi računa jest analiza aktualne politike financiranja visokog obrazovanja i njezina usklađenost sa prihvaćenom strategijom razvoja visokog obrazovanja. Stručnjaci se pitaju zahtijeva li povećana mobilnost studenata unutar Europe preispitivanje mogućnosti usklađivanja postojećih načina utvrđivanja troškova studija i njihova podupiranja u pojedinim zemljama (Daniel i dr., 1999.). Komparativna analiza troškova studija u nekoliko europskih zemalja očekivano potvrđuje da oni znatno variraju od zemlje do zemlje, ali otvara i neka manje istražena pitanja i detalje koji proizlaze iz politike financiranja visokog obrazovanja u različitim zemljama. Distribucija različitih komponenata troškova s kojima se studenti susreću tijekom studija varira u različitim zemljama: naplata i visina školarina, troškovi stanovanja i prehrane, kupovina knjiga i opreme ili troškovi zdravstvenog osiguranja nisu jednako riješeni u različitim zemljama⁵. Nadalje, upitno je koje dijelove troškova studija, kome i s kojim obrazloženjem pokriva država ili neka druga zainteresirana institucija, što pruža bitnu osnovu za tumačenje stava nacionalne politike prema visokom obrazovanju. Budući da postoje znatne razlike između distribucije pokrivanja troškova visokog obrazovanja između države (poreznih obveznika), roditelja, studenata, poslodavaca, visokoškolskih institucija i raznih donatora, ova će distribucija velikim dijelom utjecati i na tumačenje aktualnog stupnja demokratizacije u visokom obrazovanju⁶.

U našoj zemlji još nije zaživjela praksa osnivanja centara za analizu obrazovne politike čija je svrha upravo proizvesti i transformirati relevantne informacije koje se mogu koristiti za rješavanje problema, donošenje odluka odnosno uspoređivanje i evaluaciju različitih opcija za rješavanje određenih pitanja obrazovne politike (Colebatch, 2000.). Čini se da upravo ovaj (neispunjeni) prostor

očekuje da inicijativu preuzmu institucije neprofitnog sektora koje na taj način mogu utjecati na donošenje odluka o adekvatnoj visini i dodjeljivanju stipendija ako je njihova svrha poticanje akademske mobilnosti i demokratizacije visokog obrazovanja.

Bilješke:

- 1.** Tekst ovoga rada preuzet je iz prezentacije koju je dr. Kovač održala na konferenciji "Scholarships.info: The Role of Scholarships In Raising Academic Mobility" u Osijeku, 29.-30. rujna 2005., op. ur.
- 2.** Financijski analitičari utvrdili su da se dogodio neželjeni transfer novčanih sredstava iz dohotka poreznih obveznika različite platežne moći uglavnom prema studentima iz bolje situiranih obitelji - što znači da su u velikom broju slučajeva siromašniji plaćali ulazak na studij bogatijima.
- 3.** Navedenom valja pridodati i nalaze izvješća ESIB-a (2005.) u kojem stoji da sustavi financijske potpore studentima nisu lišeni brojnih restrikcija koji ograničavaju njihovo korištenje (primjerice, korištenje potpore za studij samo u određenim zemljama ili samo za istraživanje).
- 4.** Upravo o ovim pitanjima raspravljalo se na međunarodnom skupu Joint AIR-EAIR Seminar "Cost, Quality and Access Dilemma in Higher Education" održanog od 13. do 15. siječnja 2005. godine na University of Miami (Florida, SAD). Prikazana su iskustva američkih sveučilišta i njihovih centara za analizu obrazovne politike iz kojih je vidljivo da se prilikom planiranja politike pristupa visokom obrazovanju iznimno velika pozornost pridaje analizi demografske strukture stanovništva. Primjerice, ako je utvrđeno da se u posljednjih desetak godina znatno povećao udio stanovnika latinoameričkog podrijetla u ukupnoj strukturi stanovništva, a istovremeno nije zabilježeno povećanje uključivanja tog dijela stanovništva u visoko obrazovanje, pronalaze se odgovarajući načini otvaranja pristupa upravo toj grupaciji stanovnika i pristupa dalnjem istraživanju.

5. Daniel i dr. (1999.) u svojoj komparativnoj analizi različitih shema finansijske potpore studentima ukazuju na to da uzrok različitih rješenja leži i u drugačijem načinu promatranja društvene uloge studenata u pojedinim zemljama. Te uloge variraju od promatranja studenata kao mladog člana društva od kojeg se očekuje nastavak procesa učenja (u tom slučaju može se očekivati veća potpora države u pokrivanju troškova studija); studenata kao uzdržavanih članova u obiteljskom društvenom sustavu (sa ili bez komponente spremnosti na državnu potporu takvom obiteljskom sustavu) ili studenata koji moraju samostalno ulagati u svoju budućnost. Važnu ulogu ima i dominantni način gledanja na visoko obrazovanje u određenoj zemlji: kao opće dobro ili beneficija pojedinaca koji se odluče na studij.

6. Neave (2003.) upozorava da u razdoblju stvaranja Europskog prostora visokog obrazovanja valja voditi računa o tome u kojoj se zajednici (lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj ili nadnacionalnoj) promatra djelovanje sveučilišta; ta zajednica postaje i okvir unutar kojeg se tumači stupanj demokratizacije.

Literatura:

- Colebatch, H. K. (1998.). Policy. Buckingham: Open University Press.
- Daniel, H; Schwarz, S.; Teichler, U. (1999.). Study Costs, Student Income and Public Policy in Europe. European Journal of Education. 34, 1, 7-21.
- ESIB (2005). Bologna With Students' Eyes. ESIB Bologna Analysis 2005. Bergen: ESIB
- Neave, G. (2003.). The Bologna Declaration: Some of the Historic Dilemmas Posed by the Reconstruction of the Community in Europe's Systems of Higher Education. Educational Policy. 17, 1, 141-164.
- Reichert, S. and Tauch, C. (2005.). Trends IV. Brussels: EUA
- Swail, W.S. (2005.). Access, Cost & Quality: One Analyst's Weltanschauung. Plenarno izlaganje na Joint AIR-EAIR Seminar "Cost, Quality and Access Dilemma in

Higher Education", 13-15. siječnja 2005, Florida, SAD.

- Woodhall, M. (1992.). Financial Aid: Student. U: Clark, B. R. i Neave, G. R. (Ur.). The Encyclopedia of Higher Education. Oxford: Pergamon

poglavlje III.

Osobna iskustva stipendista i akademska mobilnost

Uloga stipendija u razvoju akademskih sposobnosti studenata

Studentska mobilnost, usavršavanje i lakše snalaženje na tržištu rada jednom kad se dobije diploma prvenstveno ovisi o praktičnom usavršavanju tih istih studenata tijekom studija. Ako ćemo biti iskreni i realni, hrvatski studenti taj stupanj specijalizacije ostvaruju jedino svojom nevjerljivom aktivnošću i željom za pronašnjem mogućnosti. Nema mnogo organizacija koje cijeloj studentskoj populaciji nude priliku da dođu do veće mobilnosti, do europske studentske razmjene ili nekih drugih oblika usavršavanja. Dobri i administrativno neuznemirujući, kvalitetno riješeni stupnjevi stipendiranja koje svake godine nude Goethe institut i, preko njega, organizacije u Njemačkoj i Austriji, u manjini su. Mnoge druge organizacije, udruge, društva i, konačno, sami poslodavci, nude mnogo manje ili su tek u počecima osnivanja takvog načina stimuliranja budućih stručnjaka na ostanak u zemlji ili na usavršavanje mlađih koji će se, nakon razmjene, vratiti u zemlju i biti stručni u svojoj budućnosti.

U svojem sedmogodišnjem studiju na Filozofском fakultetu u Zagrebu ostvarila sam stipendiju Društva katoličkih novinara. Kao obvezu za dodijeljenu stipendiju morala sam svake godine dobivanja stipendije odradivati novinarsku praksu u jednom katoličkom mediju. Medijski me prostor uvek zanimalo pa sam 1997. godine počela pisati za kulturnu rubriku u "Vijencu". To je bio moj prvi novinarski posao i mnogo sam učila. Ali prvi pravi praktični rad u novinarstvu doživjela sam u katoličkim medijima. Kao stipendistici otvarala sam se mnoga mjesta na kojima se ne bih možda nikada našla. Počela sam objavljivati svoje radove u "Hrvatskom slovu", "Glasu Koncila", "Profitu", u IKA-i, i konačno se zaustavila na radu u časopisu "Most". Pritom sam iskusila nevjerljivo mnogo sati na press konferencijama, kulturnim događanjima i u čitanju knjiga koje, da mi nisu bile namijenjene za recenziju, vjerojatno ne bih nikada pročitala. Mnogo sam putovala, a zbog početnih ohrabrivanja i uspjeha poželjela sam i daljnje usavršavanje.

Autorica:

Ana Kapraljević

prof., dobitnica stipendije

Društva katoličkih novinara

Novinarskom stipendijom uvjetuje se prisustvovanje seminarima koji obrazuju buduće novinare. U tim seminarama gostuju novinari svih redakcija, mnogih novina i konačno ljudi koji rade u Novinarskom domu u Zagrebu, izvjestitelji su iz svijeta ili glavni urednici naših dnevnih novina. Time polaznik seminara upoznaje praktični način rada i ljudi koji se bave novinarstvom u svakodnevnom kontaktu, novinari prenose svoja iskustva, a stvara se i neposredan kontakt osoba koje će se možda jednog dana sresti kao kolege.

Kako me uvek zanimala kulturna rubrika u kojoj sam prvenstveno počela raditi, napisala sam mnogo književnih recenzija, intervjuja s književnim kritičarima i prevoditeljima. Književnost je dobila smisao, jer je sam studij bio zamišljen po starom principu ex catedra, gdje se susret studenta i profesora u nekom obliku interaktivne nastave nikada ne ostvaruje. Ovako je moj studij književnosti postao opipljiv. Međutim, čitajući knjige shvatila sam da, da bih dobro napravila književnu recenziju dotičnog pisca, treba poznavati filozofiju, koju na mojoj skupini predmeta nitko nije predavao. Tada sam već pisala u "Hrvatskom slovu" i "Vijencu", a kasnije i u "Zarezu", u čijim su mi uredništвima podijelili raznolike zadatke koji su se protezali od slušanja kakva predavanja do analize modernih političkih filozofa, poput Alaina Finkelkrauta. Tako se i iščitavanje filozofije isplatilo i pokrenulo me prema još nepoznatijem terenu – politici i geopolitici.

U to vrijeme sam kratko surađivala u časopisu "Profit" dok se samo uredništvo još pokretalo. Napisala sam neke tekstove koji se tiču strogo ekonomske struke koja mi je također bila nepoznat teren. Pisanje tih članaka primoralo me na čitanje Narodnih novina, časopisa za reviziju i savjetovanje s jednim uredom za reviziju. To me još više uvjerilo u shvaćanje kako je ekonomija i tržište, a time i geopolitika najvažniji pokretač svijeta. Počela sam je aktivno proučavati.

Počevši prije dvije godine pisati u časopisu "Most" zainteresirala me teorija prevodenja, pa sam aktivno počela pisati o prijevodima s francuskog na hrvatski jezik autora Pascala Brucknera, Amelie Nothomb, te prevela dvije

djeće enciklopedije. Time sam pomirila svoje dvije težnje: bavljenje primijenjenim novinarstvom i lingvističku stranu svoje struke, samo prevođenje. Moje trenutne težnje u novinarstvu tiču se stvaranja kolumna koja bi se dosljedno i konstantno bavila prevedenim autorima kako s francuskog na hrvatski tako s hrvatskog na francuski jezik. Isto bi tako trebalo pojačati hrvatsku prevedenu književnost, jer bi inozemni čitatelji doista htjeli čitati našu književnost, ali jednostavno nemaju iz čega. Planiram prevesti knjigu de Villepina s francuskog na hrvatski jezik. Dvije mi se grane zanimanja potpuno upotpunjaju.

Novinarski je rad svakako bio moj početak izgrađivanja samopouzdanja u znanstvenim vodama. Međutim, dobivši stipendiju, krećući se u krugovima ljudi koji su me otvoreno ili šutke podržavali u dalnjim uspjesima, kao i sve moje kolege stipendiste koji su se također afirmirali u novinarstvu, od Hrvatske televizije do ostalih katoličkih medija, dobila sam poticaj i na sasvim drugom planu rada. Spremila sam referat za jedan znanstveni skup u organizaciji Hrvatskih studija i rad je bio prihvaćen za izlaganje. Referat se, kao i sljedeći, godinu nakon toga, ticao hrvatskih književnih povjesničara. Radove koje sam izlagala u kompletnom obliku izdali su Hrvatski studiji u svojim zbornicima 2001. i 2002. godine. U tim radovima naučila sam mnogo o načinu stvaranja književne povijesti, naučila sam kako pisati znanstvene i stručne članke (nešto što pod nekim uvodom u znanstveni rad nije postojalo na mojoj fakultetu sve do četvrte godine studija, a moji su prvi članci izašli dvije godine prije, dakle morala sam se obrazovati iz stručne literature, a ne praktično), naučila sam se odnositi prema auditoriju, držati govor i komunicirati s velikom skupinom visoko obrazovanih ljudi kojima tada po stupnju obrazovanja nisam bila ni blizu.

Sudjelovanje na dva znanstvena skupa u Hrvatskoj potaknulo me da se prijavim i na jedan u inozemstvu. Shvativši da su jedine zapreke koje se studentima nameću pri sudjelovanju na znanstvenim događanjima tek administrativne naravi, ali ne i kvaliteta rada i izlaganja koja ni ne može doći u provjeru, smiono sam se prijavila. Imala sam sreću, moram priznati, da nitko nije provjeravao moj akademski status, a kad su me zatražili da im pošaljem

izlaganje i kad su ga prihvatili u pismenom obliku, akademski status više nije ni bio važan. Tako sam prisustvovala znanstvenom skupu na temu "Kozmopolitizam u mediteranskim gradovima" na Institutu za mediteranska istraživanja u Nici u Francuskoj. Tu je došla u obzir moja sustavna lektira o sociološkim i društvenim zbivanjima pa je rad uspio prikazati kozmopolitsku situaciju u glavnome gradu Hrvatske, u Istri i u Splitu.

Dolaskom profesorice Dorothy McClellan iz Texasa na sociološki odjel Filozofskog fakulteta u Zagrebu počela sam slušati dva kolegija iz područja maloljetničke delikvencije i kriminologije. Dobila sam uvid u kazneni sustav u Americi, u način opskrbljivanja zdravstvene pomoći i u način kažnjavanja prijestupnika. Sva mi je lektira dobila nevjerljiv i drugi smjer. Uz književne, prevodilačke interese i društveno-filozofske studije počela me interesirati i ideja zločina sama po sebi. Cijeli je taj složen skup interesa pokrenula moja sreća dobivanja stipendije katoličkih novinara.

Uskoro sam počela i raditi kao profesorica francuskog jezika u školi za strane jezike APLO gdje sam mogla praktički primjeniti didaktičke spoznaje koje sam dobila na fakultetu. Ali tamo sam otkrila da stupanj motiviranosti koji sama posjedujem nije baš toliko raširen pa mi je glavni cilj u radu s mojim učenicama postao motivacija na učenje, istraživanje i pisanje. Voljela bih još mnogo godina studija, vlastitog usavršavanja i još koju stipendiju, a isto preporučujem i svim svojim kolegama i učenicima. Način na koji se uspjeh jednostavno nadograđuje ukoliko se pruži jedan dio pomoći, ako se to iskoristi i radi na samousavršavanju, ako je osoba motivirana i ako je srećom i drugi, kolege koje sreće putem, potiču na rad, sav taj potencijal može nešto stvoriti. Pristup poslodavcima i organima koji dijele stipendije ili ih uvjetuju za budući ostanak u dotičnom poduzeću neizmjerno je naporan, komplikiran i zakučast. To znaju svi studenti koji su to barem malo proučili. Međutim, nije tako nemoguće dobiti stipendiju. Mislim da je mnogo teže u toku studija djelovati akademski, pisati ili objavljivati stručne članke u nekom drugom mediju osim studenskom. Ja sam, kao što sam već napisala, imala sreću da me moj budući mentor,

Mirko Mataušić zapazio i omogućio pristup seminarima za katoličke novinare. Tako je sve počelo.

Stipendiranje samo po sebi nije ništa drugo već šansa za daljnje usavršavanje. Tako se obrazuju mladi budući intelektualci koji snažnim samodjelovanjem mogu vratiti dobivenu stipendiju i stostruku u svojem budućem akademskom djelovanju. Nadam se da će stipendiranje u Hrvatskoj sustavno poboljšati motiviranost budućih zaposlenika i smanjiti odjlev mozgova u nemogućnosti boljeg rješenja.

Autorica:

dr.sc. in spe Jelena Đugum

dipl.ing.

dobitnica stipendije Ernst-Mach
ÖAD-a (Österreichischer Austauschdienst)

Iskustvo doktorata u Beču

Ljeti 2002. godine, u razgovoru s kolegicom koja se vratila s jedne stipendije (KAAD) i pripremala potrebnu dokumentaciju za prijavu druge stipendije, pala mi je na um ideja da bih i ja mogla pokušati isto. Istovremeno, u uvjete napredovanja na fakultetu gdje sam tada radila (Prehrambeno-biotehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu) uvedeno je obavezno usavršavanje u inozemstvu u trajanju 3-6 mjeseci prije izbora za zvanje docenta. Razmišljajući kamo bih i kako otišla, željela sam spojiti ugodno s korisnim. Osim stručnog dijela, htjela sam svakako usavršiti jezik i upoznati zemlju u kojoj bih bila na stipendiji.

Tako sam u Ljubljani, u jesen 2002. godine, na znanstvenom skupu iz područja mog rada (žitarice u prehrambenoj industriji) slušala predavanje kolegice koja radi na Institutu za prehrambenu tehnologiju u Austriji, zemlji za koju sam mislila da bi bila odgovarajuća zbog nekoliko razloga. Pristupila sam joj, razmijenile smo podatke i u kratkom razgovoru dobila sam pozitivne dojmove. Predložila mi je da stupim u kontakt s njenim profesorom mentorom u vezi mogućnosti dolaska na stipendiju, kao i ostalih detalja. Stjecajem okolnosti nedugo nakon toga prisustvovala sam skupu Hrvatsko-austrijski dani u Zagrebu na kojem sam u neposrednom kontaktu s odgovornim osobama iz institucija Republike Austrije skupila sve potrebne informacije o mogućnosti prijave i dobivanja stipendije. Tada su mi stvari postale mnogo jasnije, a sve bitne informacije i nedoumice koje sam imala rješavala sam razgovorom s djvema kolegicama koje su se prijavljivale za stipendije druge zemlje (SR Njemačke).

Počela sam polako prikupljati svu dokumentaciju potrebnu za prijavu stipendije. Rok je bio relativno kratak (veljača 2003. godine), pa je trebalo požuriti. U dogovoru s profesorom mentorom iz Hrvatske s profesorom iz Austrije (Institut für Lebensmitteltechnologie, Universität für Bodenkultur, Wien, Österreich) razmijenila sam sve potrebne podatke, preporuke i program rada, uz izrečen uvjet da je program ostvariv ukoliko dobijem austrijsku stipendiju koja će pokriti troškove mog boravka u Austriji.

Troškove putovanja namjeravala sam pokriti uz pomoć stipendije Ministarstva znanosti i tehnologije Republike Hrvatske. Kako Republika Hrvatska i Republika Austrija imaju sklopljen ugovor o zdravstvenom osiguranju, uz potvrdu koju sam trebala dostaviti u Ministarstvo zdravstva Republike Austrije na tom području nije bilo nikakvih problema. Dokumenti koje sam trebala prikupiti za prijavu stipendije bili su dijelom na hrvatskom, dijelom na njemačkom jeziku. To je iziskivalo i dodatne finansijske troškove, pri čemu su mi ponovno pomogli savjeti kolegica koje su već iskoristile ili su se spremale prijaviti neke druge stipendije. Nakon prikupljanja i ovjeravanja dokumenata koji se prilaže za stipendiju, prijavu sam posljednjeg dana roka odnijela u Austrijski kulturni forum, određen kao mjesto predaje prijava. Stipendija se dobivala u nekoliko kategorija, a ja sam se prijavila za Ernst-Mach stipendiju. To je stipendija za doktorande u trajanju do 9 mjeseci, a željela sam je iskoristiti za izradu eksperimentalnog dijela doktorske disertacije. Stipendiju dodjeljuje Österreichischer Austauschdienst, Büro für Akademische Mobilität, Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur.

Nakon toga preostalo mi je samo iščekivanje odluke o dodjeli stipendije. Krajem svibnja 2003. godine, u poštanskom sandučiću zatekla sam obavijest o dobivanju stipendije. U papirima je stajalo da sam dobitnica jedno-semestralne stipendije (4 mjeseca), koja se u dogovoru s profesorom mentorom treba realizirati tijekom akademske godine 2003/2004. Nisam trebala pohađati predavanja na doktorskom studiju pa nije bilo ograničenja početkom i krajem semestra. U Austrijskom Veleposlanstvu u Zagrebu podnijela sam zahtjev za reguliranje dozvole boravka, i on je odmah pozitivno riješen.

Kako sam imala predviđen i odobren boravak u inozemstvu u trajanju od šest mjeseci, dva mjeseca prije odlaska na stipendiju u Austriju otišla sam na usavršavanje jezika u SR Njemačku. Troškove tog boravka i usavršavanja pokrila sam sama. Iskustvo i znanja stečena u ta dva mjeseca umnogome su mi olakšala kasniji boravak u Austriji.

Morala sam se pobrinuti i za papirologiju kojom se prema hrvatskim zakonima regulira odlazak zaposlenika na rad u inozemstvo na određeno vrijeme. To je bio dugotrajan posao koji je zahtijevao mnogo strpljenja i vremena. Na kraju, bilo je potrebno urediti i sve papire na fakultetu (PBF), gdje sam tada radila.

Vezano uz realizaciju same stipendije u Austriji, mogu izreći samo riječi pohvale. Dolaskom u Österreichischer Austauschdienst, Büro für Akademische Mobilität sve formalnosti vezane uz smještaj, prijevoz, zdravstveno osiguranje, otvaranje računa za primanje stipendije i slična pitanja, riješene su odjednom, istoga dana. Činjenica da organizacija ima vlastite smještajne kapacitete pokazala se iznimno praktičnom jer tako nisam imala nikakvih problema s traženjem smještaja. Što se tiče aktivnosti, redovito sam obavještavana o organiziranim posjetima izložbama, znamenitostima, kinu, izletima i dr. Kao stipendisti imali smo popuste na različite usluge, posebice učenje njemačkog jezika. Ljudi su bili izuzetno susretljivi i ljubazni, pa sam se u slučaju ikakvih pitanja uvijek mogla obratiti ÖAD-u.

Ne smijem zaboraviti ni drage kolegice i kolege, kao i profesora na Institutu gdje sam provela nešto više od 4 mjeseca. Uvijek su mi bili na raspolaganju kad se radillo o stručnim, ali i svakodnevnim pitanjima i problemima. Posebnu zahvalnost dugujem kolegici doktorandici iz Republike Češke, tada na trogodišnjoj stipendiji za izradu doktorske disertacije, bez čijeg bi mi znanja i pomoći ponekad bilo nemoguće riješiti neke sitne, no za mene u tom trenutku velike i nepremostive probleme.

Vrijednosti boravka u inozemstvu i iskustva koja se tako steknu nemjerljiva su i teško ih je sažeti u kratkom tekstu. Upoznala sam mnoštvo različitih ljudi sa svih kontinenata, naučila jezik te upoznala kulturu i običaje ljudi zemlje u kojoj sam boravila. Stručni dio mog boravka bio je iznimno koristan i sve što sam u sklopu njega radila bit će uključeno u moju doktorsku disertaciju. Prema naknadnim saznanjima, moje iskustvo pomoglo je kasnijim korisnicima istovrsne stipendije, pa mogu reći da sam na neki način pomogla povećanju akademske mobilnosti. Mislim

da će učinci stipendije biti dalekosežni i još nije moguće pretpostaviti gdje, kada i kako će se sve iskazati.

Autorica:

Mr. sc. Ivana Grgurev

dobitnica stipendije ÖAD-a
(Österreichischer Austauschdienst)

Stipendija kao čimbenik koji doprinosi povećanju akademske mobilnosti

Dva sam puta bila korisnica stipendije ÖAD-a (Österreichischer Austauschdienst)¹, što mi je omogućilo da dva puta po jedan semestar provedem na Pravnom fakultetu u Beču. U studijskoj godini 2000./2001. stipendiju sam koristila s ciljem pisanja magistarskog rada, a u studijskoj godini 2003./2004. s ciljem pisanja doktorskog rada.

Baviti se pravnom znanosti nemoguće je bez komparativnog pristupa. Kako se naše zakonodavstvo u pravnom području kojim se bavim (radno i socijalno pravo) u velikoj mjeri oslanja na germanštu pravna rješenja, pravna književnost s germanškog područja neophodna je u mojoj radu. Tijekom korištenja stipendija bio mi je omogućen pristup odličnoj knjižnici Pravnog fakulteta u Beču. On-line pristup knjižnici funkcioniра besprijekorno. Knjige je moguće naručiti ili rezervirati u svako doba². Na taj se način vrijeme dragocjeno za istraživanje i pisanje ne gubi na potragu za literaturom.

Danas je uz pomoć Interneta mnogo toga moguće i bez putovanja u inozemstvo. Ipak, uvjerenja sam, stipendije omogućuju kvalitetniji znanstveni rad. Za razliku od čekanja naručene knjige kod kuće, tijekom boravka u inozemstvu ona vam je nadohvat ruke. Ako vam je što nejasno, imate priliku tražiti razjašnjenje u izravnom kontaktu s kolegama koji se time bave u zemlji čiji pravni sustav izučavate.

Za pravnu teoriju pozitivopravnih područja svojstveno je da praksi nudi nova ("bolja") rješenja. Više sam se puta našla u prilici komentirati nacrte novih hrvatskih zakona prije njihova izglasavanja u Saboru. Tada sam se, budući da sam upoznata s austrijskim zakonodavstvom i pravnom teorijom, pozivala na austrijska pravna rješenja koja su se u praksi pokazala pozitivnima. Te su primjedbe naši zakonodavci prihvatali. Čini se da stipendije povećavajući akademsku mobilnost povezuju i pravne sustave.

Bilješke:

- 1.** Iстичем besprjekornu organiziranost Škole i ljubaznost njegovog osoblja.
- 2.** Rijetki primjerci knjiga koje nije moguće posuditi izloženi su u čitaonicama gdje ih se može koristiti. U čitaonicama je moguće koristiti i znanstvene i stručne časopise.

poglavlje IV.

Primjeri programa stipendiranja u Republici Hrvatskoj

Program stipendija za postdiplomske europske studije vlade Republike Hrvatske: prijenos znanja za novu javnu upravu

Autorica:

**Mr. sc. Tatjana Čorlija
Milivojević**

Ministarstvo vanjskih poslova i
europskih integracija

Uvod

Uspostavom ugovornih odnosa s Europskom unijom potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (2001.), dobivanjem statusa kandidata za punopravno članstvo u Europskoj uniji (2004.), te u svjetlu otvaranja pregovora za punopravno članstvo u EU, hrvatska je vlada odredila svoj strateški cilj.

U kontekstu pristupanja Europskoj uniji, Hrvatska radi na usvajanju europskih standarda u velikom broju područja, od kojih je izgrađivanje odnosno jačanje kapaciteta hrvatske državne uprave jedno od važnijih područja budući da se bavi pitanjima koja se odnose na institucije EU i proces donošenja odluka, zakona i politika, zatim odnosima Hrvatske i EU¹, instrumentima pridruživanja i sl.

Pozadina

Polazeći od činjenice da je stručna i učinkovita državna uprava jedan od osnovnih preduvjeta za uspješnu integraciju u EU, financiranje Programa stipendija za jednogodišnje postdiplomske studije u području europskih integracija pokrenut je 1998. godine kao jedna od prioritetnih zadaća tada osnovanog Ureda za europske integracije Vlade RH.

S vremenom Vladin Ured je prerastao u Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija (bivše Ministarstvo europskih integracija) koje je ove godine sklopilo ugovore s osmim naraštajem stipendista koji će akademsku godinu 2005./06. provesti na nekom od najuglednijih europskih sveučilišta².

Program stipendija za poslijediplomske europske studije

Osnova obrazovnih aktivnosti Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija (MVPEI) leži u Vladimom Akcijskom planu za približavanje EU³ i Programu stipendija za poslijediplomske europske studije na sveučilištima u zemlji i inozemstvu. Cilj programa stipendiranja bio je stvaranje kritične mase hrvatskih stručnjaka u području europskih integracija, osobito na području prava, ekonomije i multi-disciplinarnih europskih studija koji bi nakon povratka sa studija radili u državnoj upravi (najmanje 3 godine). Ovisno o programu studija, osobnom i profesionalnom usmjerenju i interesima, ali i o kadrovskim potrebama hrvatske vlade stipendisti su zapošljavani na poslovima usklađivanja zakonodavstva RH s pravnom stećevinom EZ-a, ispunjavanja gospodarskih uvjeta, provedba programa i projekata EU u Hrvatskoj te obrazovanja, informiranja i prevođenja vezanog uz odnose RH i EU.

Kako je zapošljavanje bivših stipendista bio jedan od glavnih temelja u oblikovanju profesionalne i fleksibilne državne uprave, važno je napomenuti da su analiza i ocjena Programa stipendija na šest naraštaja stipendista⁴ pokazale da su stipendisti vrijedna potpora 'novoj državnoj upravi', i to ne samo zbog specifičnosti njihovih novostečenih znanja, već i promoviranjem novog načina i pristupa radu i upravljanju. Zajedno, ovi elementi čine sustav 'novih vrijednosti' te istovremeno povećavaju učinkovitost državne uprave. Tijekom studija stipendisti izravno sudjeluju u novim načinima organizacije rada, izloženi su novim tehnologijama prijenosa znanja i istraživanja, te imaju slobodan pristup brojnim izvorima informacija (podataka). Susretanje i druženje sa studentima iz srodnih područja tijekom studija i uključivanje u mrežu stručnjaka iz područja europskih integracija pokazalo se iznimno korisnim za bivše stipendiste, sada državne službenike, u obavljanju njihovih svakodnevnih zadataka vezanih uz europske integracije (kontakti s institucijama Europske unije, državama članicama EU, državama kandidatkinjama i sl.).

S obzirom na činjenicu da izbor kandidata (stipendista) i studijskih područja služi postavljenim ciljevima, uz akademski uspjeh i radno iskustvo, dodatni kriteriji pri odabiru kandidata su: komunikacijske vještine, osobni interesi, strani jezici i motivacija za rad u državnoj službi. Kako postoji iznimna potreba za stručnjacima na području pravnog i ekonomskog usklađivanja, prednost u izboru oduvijek su imali pravnici i ekonomisti, ali i kandidati širokog spektra drugih profila (oni koji studiraju multi-disciplinarnе europske studije).

U trenutku dok čekamo povratak sedmog naraštaja sa studija i zaposli se u tijelima državne uprave , pripremamo ugovore o stipendiranju osmog naraštaja stipendista (ukupno 24) koji će studirati na nekom od prestižnih europskih sveučilišta⁵.

Ocenjujući održivost programa stipendiranja u odnosu na kvalitetu i promicanje državne uprave, više od 80% ukupnog broja prva dva naraštaja (58 studenata) koji su ispunili svoju obvezu (3 godine) odlučilo je ostati u državnoj upravi.

Iako je postotak zadržavanja visokokvalitetnog kadra u tijelima državne uprave prilično visok, valja spomenuti da postoji manji broj bivših stipendista Vlade RH koji su izvan sustava državne uprave. Naime, većina od navedene skupine iskoristila je priliku za nastavak akademskog života, i to na doktorskom studiju ili kao predavači na nekom od hrvatskih i/ili europskih sveučilišta. Ovi kratkoročni 'neuspjesi' (glezano iz perspektive državne uprave) doprinose jačanju sustava visokog obrazovanja u Hrvatskoj, povećavaju akademsku mobilnost (u skladu s Bolonjskim procesom), a dugoročno doprinosi strategiji razvoja Republike Hrvatske.

Važnost izgrađivanja fleksibilne i visokoučinkovite državne uprave u cilju kvalitetnog pružatelja usluga, svojevrsnog 'servisa' građanima Republike Hrvatske, kao i prepoznavanje prijenosa novih znanja koje je Vlada Republike Hrvatske provodi, podupiru i vlade nekih od zemalja članica EU (npr. tripartitni ugovor s vladom Velike Britanije i Sveučilištem Sussex). Osim toga, ove je

procese prepoznao i podržao hrvatski privatni sektor⁶. Program stipendiranja nije zaobišao ni brojne studente na poslijediplomskim studijima na hrvatskim sveučilištima⁷, doprinoseći tako produbljuvanju dobre suradnje između Vlade RH i neovisnih sveučilišta. Ovo također za sobom povlači povezivanje i produbljuvanje znanstvene teorije i istraživanja s pozitivnom iskustvima i analizom potreba državne uprave⁸.

Iako u Hrvatskoj postoji proces povezivanja različitih institucija uključenih u obrazovanje i/ili izobrazbu u širokom spektru područja, MVPEI (kao institucija koja provodi Vladin Program stipendija za poslijediplomske europske studije) na području priznavanja istovjetnosti stranih diploma postdiplomskih studija u hrvatskoj akademskoj zajednici još uvijek ne nailazi na puno razumijevanje.

Zaključci

Iako je Vladin Program stipendija uglavnom fokusiran na stvaranje učinkovite i na rezultate usmjerene državne uprave, podržavanjem različitih dodiplomskih i poslijediplomskih programa⁹ doprinosi mobilnosti kako studenata tako i predavača¹⁰, a ono opet u širem kontekstu doprinosi unapređivanju akademске zajednice u Hrvatskoj. S druge strane, gore opisani procesi doprinose razvoju hrvatskog društva u cjelini i u skladu su s 'potpunom i sveobuhvatnom Europom u njenim intelektualnim, kulturnim, društvenim, znanstvenim i tehnološkim dimenzijama'.¹¹

S obzirom na to da Program stipendija za postdiplomski studij nije usmjeren isključivo na zaposlene u državnoj upravi, već uključuje i druge ciljne skupine, doprinosi otvorenosti i dostupnosti visokom obrazovanju i akademskoj mobilnosti općenito.

Osvrćući se na cilj stvaranja dobro organizirane, visokoučinkovite i na tehnologiji i znanju utemeljene javne uprave usmjerene ka krajnjim korisnicima (građanima), važno je napomenuti kako je riječ o dugom i iznimno složenom procesu praćenom velikim ulaganjima (ljudske energije i resursa) čiji krajnji rezultati su krajnje

nepredvidivi i neizvjesni. Iskušavanje novih politika i pristupa može biti vrlo skupo i dugotrajno. Stoga, kako bi se izbjeglo preklapanje u sličnim ili istim aktivnostima s istim krajnjim ciljem i nepotrebitno gubljenje dragocjenog vremena, prijeko je potrebno ostvariti među-sektorsko i među-institucionalno povezivanje na svim razinama suradnje kako bi se postigli zajednički ciljevi koji će služiti na dobrobit građana Republike Hrvatske.

Bilješke:

- 1.** Madridski kriterij - Europsko vijeće u Madridu (prosinac 1995.) donijelo je odluku o proširenju kopenhaških kriterija dodajući standarde javne uprave kao jedan od ključnih kriterija za usvajanje pravne stečevine zajednice (*acquis communautaire*). Naime, podupiranjem upravne strukture i jačanjem izvrsnosti javne uprave doprinosi se održivosti novoosnovanih institucija nužnih za političko, ekonomsko i pravno usklađivanje budućih članica EU; (www.europa.eu.int; www.mei.hr).
- 2.** University of Sussex (Brighton, Velika Britanija), London School of Economics and Political Science (London, Velika Britanija), Institut européen des hautes études internationales (Nica, Francuska), Katolieke Universiteit Leuven (Belgija), College of Europe (Bruges, Belgija i Natolin, Poljska), Utrecht University (Nizozemska), Amsterdam University (Nizozemska), Europa Kolleg Hamburg (Njemačka), Istituto di Studi europei Alcide de Gasperi (Rim, Italija), i dr.
- 3.** <http://www.vlada.hr/Default.asp?ru=242&gl=&sid=&jezik=1>
- 4.** Analiza stipendija, Ministarstvo europskih integracija, ožujak 2004.
- 5.** Neki od njih zaposlenici su u državnoj službi koji se vraćaju svojim starim/novim dužnostima
- 6.** Od 2004 pojedine uspješne hrvatske tvrtke kao što su T-com, Ericsson Nikola Tesla, PBZ i Končar sufinanciraju program stipendija za postdiplomski studij.
- 7.** Jednogodišnji program "Europski studiji" na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (u suradnji

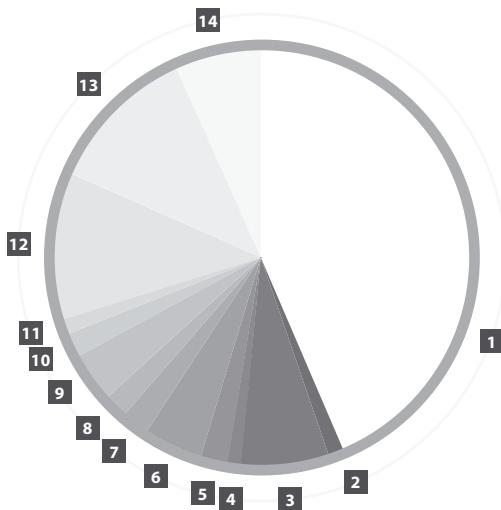
s University Assas II); dvogodišnji program "Pravo EU" na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci (ostvaren u sklopu Tempus programa) i dvogodišnji program "Hrvatska i Europa" na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu.

8. Nešto poput jednogodišnjeg interdisciplinarnog postdiplomskog programa „Javna uprava“ na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci, ostvarenom u suradnji s Cleveland State University (SAD), The Urban Institute (Local Government Reform Project), USAID-om, Sveučilištem u Ljubljani (Fakultet javne uprave u Ljubljani) i Maxine Goodman Levin (College of Urban Affairs); (www.efri.hr).

9. MVPEI je član konzorcija Tempus projekta za jednogodišnji program postdiplomskih europskih studija „Jezici i kulture u dodiru“ Sveučilišta u Zadru; podržava Tempus projekt "Chentre" koji koordinira Visoka škola za ekonomiju poduzetništva s pravom javnosti (VERN) – studij Ekonomije poduzetništva (postdiplomski program); podržava projekt "Interdisciplinarni postdiplomski studij: Jezik i spoznaja" Laboratorija za psiholingvistička istraživanja, Odsjek za govor i govornu patologiju, Sveučilište u Zagrebu; član je konzorcija za Tempus projekt za dodiplomske studente 'ESWEB' (Europski studij za Austriju i zemlje Zapadnog Balkana) (Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci je hrvatski partner na projektu)
[http://www.mzos.hr/Download/2004/07/05/Tempus_brosura.pdf](http://www.mzos.hr/Download/2004/07/05/Tempus_brosura.pdf;); itd.

10. U veljači 2005. MVPEI je organiziralo 'Raspravu o Bolonjskom procesu' na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Splitu (drugi susret Nacionalnog foruma za pristupanje Europskoj uniji) na kojoj su obrađene tri glavne teme: što je Bolonski proces (ciljevi, postignuća u Europi), reforma visokog obrazovanja u Hrvatskoj (napredak i rezultati), te metode informiranja budućih sudionika u reformiranom sustavu visokog obrazovanja u Hrvatskoj; (www.mei.hr; Privredni vjesnik, godina LII, br. 3405, lipanj 2005).

11. "Bolonjska deklaracija", lipanj 1999.
(www.ntb.ch/SEFI/bolognadec.html).

Graf 1.
Stipendirani studenti prema mjestu zaposlenja

Tablica 1.

Svi studenti na postdiplomskom studiju
u razdoblju od akademske godine
1998./99. do 2005./06.

Akademika godina	Broj stipendija	Zemlja	Broj studenata	Pravo	Ekonomija	Vjedisciplinarno
98 / 99	17	Belgija	3	5	1	11
		Austria	2			
		Poljska	1			
		SAD	1			
		Velika Britanija	10			
99 / 00	41	Velika Britanija	15	8	8	25
		Njemačka	5			
		Belgija	4			
		Nizozemska	4			
		Francuska	3			
		Italija	2			
		Španjolska	2			
		Švedska	2			
		Poljska	1			
		Austria	1			
00 / 01	23	SAD	1	7	5	11
		Hrvatska	1			
		Velika Britanija	5			
		Njemačka	3			
		Belgija	4			
		Nizozemska	5			
		Italija	2			
01 / 02	11	Francuska	3	4	2	5
		Poljska	1			
		Velika Britanija	6			
		Belgija	1			
		Nizozemska	2			
30	11	Francuska	1	8	-	22
		Italija	1			
		Hrvatska	30			

Akademika godina	Broj stipendija	Zemlja	Broj studenata	Pravo	Ekonomija	Všedisciplinarno	
02 / 03	7	Velika Britanija	4	2	-	5	
		Belgija	1				
		Nizozemska	1				
		Italija	1				
	18	Hrvatska	18	6	-	12	
03 / 04	18	Velika Britanija	9	1	2	15	
		Belgija	2				
		Nizozemska	4				
		Francuska	1				
		Španjolska	1				
		Njemačka	1				
04 / 05	19	Velika Britanija	10	3	6	10	
		Belgija	4				
		Nizozemska	2				
		Francuska	2				
		Švedska	1				
05 / 06	24	Velika Britanija	10	-	-	-	
		Belgija	6				
		Nizozemska	2				
		Irska	1				
		Francuska	1				
		Španjolska	1				
		Njemačka	2				
ukupno		inozemstvo	160				
		Hrvatska	49				

Autori:

Josip Nakić Alfirević prof.

Matija Hlebar dipl.oec.

Podravka d.d., Zaklada "prof. Zlata Bartl"

Stipendije i potpore Zaklade "prof. Zlata Bartl": ulaganje u visokoobrazovane mlade ljudе

Podravka grupa najveća je prehrambena kompanija sa sjedištem u regiji srednje, istočne i jugoistočne Europe. Uz proizvodnju prehrambenih proizvoda s markom, druga osnovna djelatnost Grupe Podravka je farmaceutika - Belupo d.d. koji je, s obzirom na tržišni udio, drugi najveći proizvođač lijekova u Republici Hrvatskoj. Po sposobnosti i načinu razumijevanja potrošača Podravka je drugačija od ostalih prehrambenih kompanija. Kulinarском kreativnošću i aktivnim uključivanjem potrošača u kompaniji se pronalaze inovativna rješenja. Kod kreiranja proizvoda posebna se pozornost posvećuje jednostavnosti primjene i konzumacije, te praktičnosti i doprinisu proizvoda zdravlju potrošača. Vlastita poduzeća Podravke nalaze se u 17 zemalja svijeta, a proizvodni kapaciteti u 5 zemalja: Hrvatskoj, Sloveniji, Poljskoj, Češkoj i Slovačkoj. Podravka ima vlastitu distributivnu mrežu koja se proteže od Jadranskog do Sjevernog mora.

Podravka je Zakladu "prof. Zlata Bartl" osnovala u čast prof. Zlati Bartl koja je zajedno sa svojim timom stručnjaka krajem 1950-ih godina prošlog stoljeća u Podravkinim istraživačkim laboratorijima otkrila originalan univerzalni dodatak jelima pod nazivom Vegeta. Danas je Vegeta najpoznatiji Podravkin proizvod koji se prodaje i opremljuje obroke ljudi u više od 40 svjetskih zemalja, a ujedno predstavlja i jednu od najpoznatijih hrvatskih marki proizvoda.

U Podravki postoji duboko ukorijenjena svijest o upravljanju ljudskim potencijalima kao o ključnom području za stvaranje Podravkine konkurentske prednosti. Misija je Podravkine funkcije ljudskih potencijala osigurati optimalan broj kompetentnih stručnjaka i menadžera putem stjecanja stručno-specijalističkih i menadžerskih znanja, vještina i iskustava važnih za industriju u kojoj se kompanija natječe. Podravka želi konstantno stvarati nove Podravkaše – nove kvalitetne kadrove koji će osiguravati

njezinu budućnost. Kompanija želi osigurati budućnost i svojim zaposlenicima te kod njih stvoriti osjećaj zadovoljstva i ponosa što su dio Podravke. Zbog toga su znanje i sposobnost najcjenjenija imovina u Podravki.

Podravka je već u svojim prvim stvaralačkim koracima prepoznala važnost akademske mobilnosti i demokratizacije obrazovanja, što se osobito ističe na primjeru prof. Zlate Bartl. Naime, prof. Zlata Bartl rođena je 20. veljače 1920. godine u mjestu Dolac u Bosni i Hercegovini. U Sarajevu je završila pučku školu i gimnaziju, a nakon toga, 1938. godine, u Zagrebu je upisala tadašnji Mudro-slovenski (filozofski) fakultet. Nakon završetka školovanja za profesoricu kemije, fizike, matematike, meteorologije i mineralogije u Zagrebu zaposnila se kao profesorica najprije u Sarajevu, pa u Banjoj Luci, da bi se potom vratila u Sarajevo i zaposnila u Zavodu za industrijska istraživanja. U Koprivnici je došla 1955. godine, kada se u Podravki zaposnila kao kemijski tehničar u laboratoriju. Prvi veći uspjeh u Podravki postigla je već 1957. godine kada je na njezinu inicijativu pokrenuta proizvodnja dehidratiziranih juha, a samo dvije godine kasnije na tržište je lansiran i univerzalni dodatak jelima pod nazivom Vegeta. Upravo je prof. Zlata Bartl najzaslužnija za otkriće ovog izvanrednog proizvoda, prihvaćenog od potrošača diljem svijeta.

Temeljna je svrha Zaklade "prof. Zlata Bartl" promicanje i poticanje stvaralačkog i inovativnog znanstveno-istraživačkog rada među visokoobrazovanim mladim ljudima, državljanima RH, bez obzira na njihovu struku i mjesto studiranja. Aktivnosti Zaklade usmjerene su na pronalaženje talentiranih mlađih ljudi i kontinuirano ulaganje u njihova znanja i vještine, a jedan je od najvažnijih ciljeva Zaklade uzorno, uspješno i uporno traženje novih ideja i vizija.

Svoju misiju Zaklada ostvaruje putem dodjele stipendija i potpora redovnim studentima dodiplomske i poslijediplomske studije. Stipendija je iznos cijele ili dijela školarine, a potpora novčani iznos pomoći koja se dodjeljuje redovnim studentima dodiplomske i poslijediplomske studije putem redovitih godišnjih natječaja.

Osnovni kriteriji za dodjelu stipendija i potpora redovnim studentima dodiplomskih i poslijediplomskih studija su sljedeći:

Za dodiplomski studij:

- Starosna dob do 22 godine
- Bez ponavljanja godine na studiju
- Prosjek ocjena u dosadašnjem studiju 4,5 ili više

Za poslijediplomski studij:

- Starosna dob do 30 godina
- Prosjek ocjena na dodiplomskom studiju 4,5 ili više
- Napredno znanje dva svjetska jezika, od kojih je jedan engleski

Najvažniji kriterij pri dodjeli stipendija i potpora Zaklade "prof. Zlata Bartl" jest izvrsnost kandidata u studiju, a kao drugi relevantan kriterij vrednovanja uzima se stručno priznati, stvaralački i inovativan znanstvenoistraživački rad kandidata tijekom studija (znanstvenostručni radovi, rad na znanstvenoistraživačkim projektima, međunarodne nagrade za znanstvenoistraživačka postignuća u određenom području znanosti, nagrade dekana i rektora, preporuke profesora ili istaknutih stručnjaka iz određenog područja znanosti).

Zaklada "prof. Zlata Bartl" je Zaklada "sa srcem" i njezin je temeljni cilj postati srcem stvaralaštva i inovativnosti hrvatskih mladih stručnjaka, znanstvenika i istraživača.

Grad Rijeka - dvanaest godina stipendiranja darovitih učenika srednjih škola i studenata

Sažetak

Grad Rijeka godišnje stipendira do 137 mlađih Riječana. Temeljni je kriterij za izbor korisnika stipendije darovitost. Proteklih dvanaest godina isplaćene su 1492 godišnje stipendije. Ukupno se za stipendije posljednjih nekoliko godina izdvajalo 1.100.000,00 kuna godišnje. U prijedlogu Smjernica Grada Rijeke za mandatno razdoblje 2005. do 2009. godine nalazi se povećanje broja stipendista i iznosa stipendija za darovite mlade Riječane, koji uz stipendiju Grada mogu biti korisnici i bilo koje druge stipendije. Među nekadašnjim stipendistima uspješni su mlađi znanstvenici i umjetnici, koji su ponos Rijeke.

Cilj stipendiranja

Grad Rijeka dodjeljuje stipendije učenicima srednjih škola i studentima s ciljem poticanja stvaralačke sposobnosti za pojedinu znanstvenu i umjetničku područja. Temeljni kriterij za izbor korisnika stipendije jest darovitost, koja je definirana kao sklop osobina i ponašanja darovitog pojedinca koje mu omogućavaju postignuće natprosječnih rezultata (uradaka) u jednom ili više područja ljudske djelatnosti. Zato se pristupnici natječaju za dodjelu stipendija Grada Rijeke boduju prema uspjehu u obrazovanju, priznatim postignućima, te prema mišljenju profesora mentora i rezultatima psihološkog testiranja.

Kriteriji za izbor stipendista Grada Rijeke ne uključuju socijalni faktor ni faktor deficitarnosti zanimanja, već zadržavaju faktor darovitosti kao jedino načelo stimuliranja, što se kroz niz godina pokazalo djelotvornim kriterijem. Time je Grad Rijeka dosljedno stipendirao najsposobnije učenike i studente, koji na razne načine dokazuju opravdanost ulaganja proračunskih sredstava građana.

Autorica:

**Jagoda Tonšić-Krema, prof.
psih.**

Odjel gradske uprave za odgoj i
školstvo Grada Rijeke

Natječaj za dodjelu stipendija Grada Rijeke

Godišnje se na natječaj za dodjelu stipendija javi oko 150 mlađih ljudi, a dodjeljuje se 40-ak novih stipendija. Razrađeni su posebni kriteriji za znanstveno područje obrazovanja, a posebni za umjetničko (glazbeno, likovno, scensko, filmsko i TV stvaralaštvo). Bodovanje i rangiranje pristupnika natječaju provodi Povjerenstvo za stipendiranje, koje Poglavarstvu grada Rijeke predlaže dvije rang liste (posebno rang listu učenika, a posebno rang listu studenata).

Kriteriji za izbor stipendista Grada Rijeke godinama su se doradivali. Promjenom kriterija za stipendiranje kojima se godišnje 70% novih stipendija dodjeljuje studentima, a 30% učenicima 3. i 4. razreda srednje škole, struktura stipendista postupno se mijenja u korist studenata. Promjenom kriterija u smislu davanja prednosti znanstvenom smjeru obrazovanja postupno se povećava i broj stipendista koji se školuju u znanstvenom području.

Mladi Riječani koji vjeruju da ispunjavaju uvjete za stipendiju mogu sami izračunati svoje bodove prema kriterijima koji su objavljeni na portalu Grad Rijeka Online na web adresi: www.rijeka.hr (Gradska uprava > Gradski odjeli > Školstvo i odgoj > Stipendije Grada Rijeke > Natječaj za dodjelu stipendija Grada Rijeke).

Stipendija se dodjeljuje za jednu školsku godinu, a pravo nastavka stipendiranja može se produžiti odlukom Poglavarstva Grada Rijeke ukoliko stipendist ispuni uvjete iz ugovora u okviru stupnja obrazovanja za koji je stipendiran (prosjek ocjena, zadržavanje prebivališta na području Grada Rijeke). Većina stipendista su izvrsni učenici i studenti, te godišnjim dokazima o pravu na nastavak stipendiranja ostvaruju pravo korištenja stipendije tijekom cijelog obrazovnog ciklusa (srednja škola ili fakultet). Student – apsolvent ima pravo primanja stipendije tijekom godine dana apsolventskega staža, bez obzira na studentska prava koja priznaje pojedina visokoškolska ustanova.

Proteklih dvanaest godina isplaćene su 1492 godišnje stipendije. Visina stipendije trenutno iznosi 700,00 kuna mjesечно za stipendiste koji se školjuju u Rijeci, odnosno 30% više (910,00 kuna) za one koji se školjuju izvan Rijeke.

Promjene nastale reformom visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj

Prema međunarodnim obvezama koje je Republika Hrvatska preuzeila potpisivanjem Bolonjske deklaracije 2001. godine prihvaćen je visokoškolski sustav temeljen na dvama glavnim ciklusima: Prvi ciklus, prediplomski studij, traje najmanje tri godine, a njegov završetak treba studentu omogućiti pristup europskom tržištu rada. Drugi ciklus, diplomski studij, vodit će k magisteriju i/ili doktoratu. Tekuće akademske 2005./2006. godine na hrvatska je sveučilišta i veleučilišta upisana prva generacija studenata po Bolonjskom procesu.

Pripremamo promjene Odluke o stipendiraju darovitim učenika srednjih škola i studenata ("Službene novine" Primorsko-goranske županije broj 20/02) po kojoj će se stipendirati studenti na sveučilišnim i stručnim studijima.

Kontakti gradske uprave sa stipendistima Grada Rijeke

Da bi mlađi dobili uzor i poticaj, svake se godine prigodom potpisivanja ugovora o stipendiranju organizira susret stipendista koji su diplomirali u tekućoj godini s novim stipendistima Grada Rijeke (većina njih po prvi put u životu potpisuje ugovor!). Stipendisti Grada Rijeke ponekad sudjeluju u gradskim projektima (poduzetništvo za mlade, urbanistički planovi Grada, informatizacija gradske uprave, 19. svjetski kongres UNIMA-e i prateći Međunarodni lutkarski festival 2004., tematski susreti s članovima Poglavarstva i pročelnicima Odjela gradske uprave i sl.).

Priređuju se posebni susreti sa stipendistima kako bi se čula njihova razmišljanja, odnosno iskustva o postojećem modelu stipendiranja, te o njihovom viđenju daljnog razvoja Grada. Najveći odjek imao je dvodnevni susret stipendista u dječjem odmaralištu Grada Rijeke, Dvorcu

Stara Sušica u Gorskem kotaru u ožujku 2004. godine.
Gradonačelnik Rijeke, mr. sc. Vojko Obersnel tada im se
obratio riječima:

"Svi ste vi ušli u krug stipendista Grada samo zahvaljujući svojoj nadarenosti i izvrsnosti u znanosti i umjetnosti. Daljnji vas je profesionalni razvoj i životni put vodio na prestižne fakultete, institute, akademije i konzervatorije, a nakon toga na vrlo odgovorna i najzahtjevnija radna mjesta ili na put vrhunskih dostignuća u umjetnosti. Dokaz je to da je potpora Grada Rijeke u proteklih desetak godina dolazila i stiže u prave ruke. Danas smo stoga ponosni na vaše uspjehe u Hrvatskoj i inozemstvu, s radošću čitamo vaša pisma, veselimo se vašim diplomama, magistarskim radovima i doktorskim disertacijama, slušamo o vašim izvrsnim nastupima na izložbama, koncertima, čitamo vaše knjige. Drugim riječima, upravo ste vi veliko bogatstvo naše Rijeke koja, cijeneći prema vašim uspjesima i sposobnostima, ima pravo vjerovati u svoj razvoj i svoju budućnost."

Predložili smo nekadašnjim stipendistima Grada Rijeke da sudjeluju u pisanju knjige o stipendistima Grada Rijeke, na način da opišu sebe i svoj životni put. Za taj opsežan zadatak do sada smo dobili 73 životopisa. Vjerujemo da će knjiga o najboljima od najboljih u našoj Rijeci, u kojoj će oni sami napisati svoj dio, biti još jedan dokument njihove izvrsnosti.

Iskustvo prve zaklade u visokoškolskom obrazovanju Republike Hrvatske: Biotehnička zaklada Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Autori:

Dr. sc. Višnja Gaurina Srček

prof. dr. sc. Zlatko Kniewald

Biotehnička zaklada Prehrambeno-biotehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Cilj osnivanja

Konstituiranje Biotehničke zaklade PBF-a započelo je 1996. godine u okviru proslave 40. obljetnice djelovanja ove visokoškolske ustanove u sastavu Sveučilišta u Zagrebu. Zaklada je osnovana u svrhu promicanja biotehnologije, prehrambene tehnologije, nutricionizma i zaštite okoliša s osnovnom namjenom uporabe sredstava dodjeljivanjem stipendija, nagrada i potpora najboljim studentima i mladim istraživačima. Važno je napomenuti kako kvalitetni stručnjaci koji sudjeluju u proizvodnji hrane i procjeni njene hranidbene vrijednosti, primjeni biotehnoloških metoda pri proizvodnji hrane i lijekova, rješavanju zahtjeva za očuvanjem okoliša imaju vrlo važnu ulogu u svakodnevnom životu.

Inicijativu za osnivanje Zaklade zajednički su pokrenuli djelatnici Fakulteta i srodne industrije s područja prehrambene tehnologije i biotehnologije. Gospodarstvenici izdvajanjem svojih sredstava neposredno pomažu obrazovanje i usavršavanje budućih inženjera, magistara i doktora znanosti, a najbolje i najkreativnije među njima Zaklada preporučuje tvrtkama donatorima Zaklade, znanstvenim institucijama i fakultetima kao buduće djelatnike odnosno suradnike. Zaklada dodjeljuje sredstva samo redovnim i najboljim studentima koji svojim kreativnim rezultatima već i tijekom studija na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju mogu doprinijeti razvoju gospodarstva Republike Hrvatske.

Članovi Zaklade

Utemeljitelji Zaklade PBF-a su sljedeće tvrtke: Belupo d.d., Buzetska pivovara d.o.o., Coca-Cola Beverages Hrvatska d.d., Daruvarska pivovara d.d., Karlovačka pivovara d.d., Pliva d.d., Podravka d.d., Vindija d.d. i Zagrebačka pivovara d.d. Zaklada je osnovana donacijama utemeljitelja koji

su ovisno o visini uloga stekli status trajnog donatora Zaklade, počasnog donatora Zaklade, donatora Zaklade ili podupiratelja Zaklade. U međuvremenu, uz postojeće utemeljitelje Zaklade, donatorima Zaklade postale su i sljedeće tvrtke: Cedevita d.o.o., Kvasac d.o.o., Lura d.d., Veterina d.o.o. i Zagrebačke pekarne Klara d.d.

Organizacija Zaklade

Zaklada PBF-a osnovana je 1996. godine, a 1997. registrirana je u skladu sa Zakonom o zakladama i fondacijama te upisana u Zakladni upisnik pri Ministarstvu Uprave RH pod rednim brojem 11 i predstavlja prvu Zakladu u visokom školstvu u Republici Hrvatskoj. Zakladom upravlja upravni odbor sastavljen od predstavnika tvrtki donatora Zaklade. Zaklada ima stručno povjerenstvo za dodjelu stipendija, potpora i nagrada, upravitelja i tajnicu, a nema stručnu službu ni redovito zaposlene djelatnike. Članovi upravnog odbora, stručnog povjerenstva i upravitelj svoje dužnosti obavljaju volonterski te za svoj rad ne primaju naknadu ni u kojem obliku.

Djelatnost Zaklade

Upravni odbor Zaklade svake godine pri donošenju godišnjeg proračuna utvrđuje sredstva koja je moguće podijeliti za stipendije, potpore i nagrade studentima diplomskog i poslijediplomskog studija, a o dobitnicima istih obavještava tvrtke donatore Zaklade. Raspisivanjem javnog natječaja svake godine studenti se upoznaju s uvjetima za stjecanje stipendija, nagrade ili potpore Zaklade. Stručno povjerenstvo za dodjelu stipendija, nagrada i potpora predlaže kandidate Upravnom odboru koji odlučuje o dodjeli sredstava.

Sredstva Zaklade

Zaklada se financira uplatom donacija u Zakladni fond. Sredstva fonda su oročena kod Zagrebačke banke uz poticajnu kamatnu stopu. Stipendije, nagrade i potpore isplaćuju se iz fonda koji se svake godine uvećava. Zaklada do danas nije primila donaciju pojedinaca ni sredstva iz državnog proračuna. Posebnim zakonskim propisima

Iskustvo prve zaklade u visokoškolskom obrazovanju Republike Hrvatske:
Biotehnička zaklada Prehrambeno-biotehnoškog fakulteta Sveučilišta u
Zagrebu

sredstva koja se doniraju Zakladi te cjelokupno poslovanje Zaklade ima niz povlastica.

Raspodjela sredstava Zaklade po kategorijama

Do 2004. g. Zaklada je dodijelila ukupno 38 stipendija, 33 potpore, 8 nagrada te 5 godišnjih nagrada najboljim studentima i mlađim istraživačima. Pri tom je potrebno napomenuti da dobitnici sredstava Zaklade po različitim kategorijama dolaze iz svih dijelova Republike Hrvatske. Također se vodi računa da prehrambena tehnologija, biotehnologija i nutricionizam budu ravnomjerno zastupljeni među dobitnicima sredstava Zaklade.

Informiranje

Od svog osnivanja Zaklada ima svoje web stranice na hrvatskom i engleskom jeziku na adresi: www.biotehnicka-zaklada.hr. Zaklada objavljuje natječaje u dnevnom tisku, glasilima donatora, Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa i Prehrambeno-biotehnoškom fakultetu.

Upravljanje Zakladom

Upravni odbor

Branimir Ćurić, dipl. ing.- predsjednik (Pliva d.d.)
Tamara Drk-Vojnović, dipl. ing. (Vindija d.d.)
Prof. dr. sc. Slobodan Grba (PBF)
Boris Lalić, dipl. ing. (Zagrebačka pivovara)
Mr. sc. Đuro Zalar (Podravka d.d.)

Upravitelj Zaklade

Prof. dr. sc. Zlatko Kniewald (PBF)

Tajnica Zaklade:

Dr. sc. Višnja Gaurina Srček (PBF)

Obavijesti

tel.: +385-1-4605136
fax.: +385-1-4605065
E-mail: zaklpbf@pbf.hr

Literatura

- Slobodna Dalmacija, 2. siječnja 1998.
- Bilten Zaklade PBF, Vol. 1, br. 1, 2004.
- Studija "Zaklade i filantropija u Hrvatskoj" u organizaciji CroNGO, Zagreb, 2003.
- Sajam stipendija 2005, Vijećnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 12. travnja 2005.

Dodatak

O Studentskom informacijskom centru u Zagrebu (SIC)

Vizija: Zašto postojimo

SIC–Studentski informacijski centar je nezavisna nevladina udruga predana napretku visokog obrazovanja i stvaranju društva znanja. Vjerujemo da visoko obrazovanje donosi pozitivne promjene u društvenopolitičkoj, ekonomskoj i kulturnoj sferi društva i razvija poštivanje znanja i razumijevanje potrebe za stalnim učenjem, odgovorne i produktivne građane, te demokratski sustav vođen principima tolerancije, etičnosti i održivog razvoja.

Povijest

SIC je utemeljen 1999. kao nevladina udruga koja se bavi visokim obrazovanjem s ciljem služenja hrvatskoj akademskoj zajednici.

1999. SIC je uvršten u svjetsku mrežu centara za informiranje i savjetovanje o visokoobrazovnim mogućnostima koju koordinira ministarstvo vanjskih poslova SAD-a. Dvije godine kasnije, 2001. SIC je imenovan nacionalnim administracijskim centrom za Network Scholarship Programs Instituta Otvoreno društvo i službenim predstavnikom Central European University-a za Hrvatsku. Iste godine centar je primio veliko priznanje za svoj rad kada nam je dodijeljena godišnja nagrada 2001/2002 Educational Testing Service Excellence Award (ETS Excellence Award), nagrada za kvalitetu i inovativnost u uslugama obrazovnog savjetovanja i provedbi programa. Nagradu dodjeljuju ETS i Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a informacijsko-savjetodavnim centrima unutar svjetske mreže koju koordinira Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a.

Od svoga utemeljenja do danas SIC je unutar hrvatske akademske zajednice postao referentno mjesto za usluge obrazovnog savjetovanja. Pružajući otvoren i besplatan pristup informacijama i savjetovanju, SIC pridonosi demokratizaciji hrvatskog visokog obrazovanja.

Naš strateški cilj: Što radimo

Iako u početku osnovan kao sveobuhvatan, korisnički usmjerjen centar za obrazovno savjetovanje u Hrvatskoj i svijetu, SIC danas također razvija i provodi programe i projekte koji utječu na stvaranje obrazovne politike zagovarači interese hrvatske akademske zajednice te na taj način sudjelujući u reformi visokog obrazovanja. Kroz svoj je rad SIC uspostavio snažnu suradnju s mrežama nacionalnih i međunarodnih institucija i udruženja u visokom obrazovanju. Kao rezultat toga, SIC koristi brojne izvore informacija i iskustvo iz postojećih primjera, čime dodatno proširuje već znatno područje stručnosti u obrazovnom savjetovanju.

Naš cilj: Kako radimo

Kako bi postigao svoje strateške ciljeve, SIC razvija svijest o ulozi visokog obrazovanja, sudjeluje u reformi hrvatskog visokog obrazovanja te jača suradnju između civilnog društva i vladinog odnosno privatnog sektora. SIC služi kao glavni izvor informacija i savjetodavnih usluga o visokom obrazovanju u Hrvatskoj, Europi i SAD-u. Isto tako SIC stvara mreže u visokom obrazovanju i omogućuje prijenos iskustava, promiče međunarodnu suradnju i akademsku razmjenu u visokom obrazovanju, a putem svojih programa omogućava i obrazovanje i obuku u specifičnim područjima.

Institucionalne vrijednosti

Uvijek zastupamo vrijednosti sredine kojoj služimo, što uključuje i pojedince i institucije u visokom obrazovanju. Neprestano poboljšavamo suradnju s nama ključnim partnerima: sveučilištima, međunarodnim organizacijama i društvima, državnim i javnim institucijama, privatnim i civilnim sektorom.

Promičemo vrijednosti međunarodne razmjene i suradnje.

Organizacijske vrijednosti

Vjerujemo u integritet i etičko ponašanje i predani smo promicanju te vizije.

Trudimo se stvoriti organizacijsku okolinu koja omogućuje izražavanje individualnosti i organizacijskog potencijala te jača pojedince, međuljudske odnose i organizaciju. Smatramo da je kvalitetan timski rad preduvjet profesionalnog uspjeha.

Predani smo postizanju najvišeg standarda profesionalizma. Postavljamo si visoke ciljeve, potičemo inovativnost, inicijativu, kao i radišnost, učinkovitost i učenje.

Izazovi i mogućnosti

Hrvatska je kao svoj glavni vanjsko-politički cilj za razdoblje do 2007. godine postavila integraciju u Europsku uniju. Ta europska orientacija rezultira mnogim novim programima i prilikama za financiranje organizacija koje se bave obrazovanjem. Hrvatska je u svibnju 2001. godine potpisala Bolonjsku deklaraciju i tako započela proces brojnih reformi institucija visokog školstva koje su potrebne kako bi i Hrvatska mogla sudjelovati u stvaranju europskog prostora visokog obrazovanja. Stoga za hrvatsku akademsku populaciju započinje novo razdoblje europske mobilnosti. Rezultat toga je potreba da se, s jedne strane, aktivno poradi na informiranju i obrazovanju akademske zajednice o novim prilikama koje stvaraju europski obrazovni programi, a s druge strane, da se razviju i provedu programi i usluge povezani s reformom hrvatskog visokog školstva kako bi se uskladili s europskim standardima. SIC namjerava ojačati svoj položaj u promicanju i oblikovanju politike visokog obrazovanja i prerasti u instituciju sposobnu preuzeti pojedina područja odgovornosti i ovlasti od vladinih institucija.

Reforme visokog obrazovanja, kakva se provodi u Hrvatskoj, istodobno se odigravaju i u cijeloj regiji jugoistočne Europe. Isto tako, u nadolazećem razdoblju sve zemlje u regiji moraju blisko surađivati kako bi pridonijele stabilnosti i razvoju regije. U tome SIC vidi mogućnosti za nova partnerstva s institucijama sličnog profila u regiji.

Konačno, odnedavno jačaju poticaji privatnom sektoru da se uključi u reforme visokog obrazovanja, a posebno u suradnju sa sveučilištima. SIC vjeruje da je za stvaranje

pozitivne veze između ulaganja u obrazovanje i željenog ekonomskog napretka potrebna potpuna suradnja svih sudionika, odnosno vladinog, nevladinog i privatnog sektora te je stoga zainteresiran za istraživanje novih mogućnosti suradnje među sektorima.

*

Zbog proširenja svojih aktivnosti, a u skladu s gore opisanom vizijom, ciljevima i misijom, SIC će u studenom 2005. promijeniti ime u **Institut za razvoj obrazovanja**.

